

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ZOOOTEKNİ ANABİLİM DALI

**BAŞKALE İLÇESİNDE VERİLEN HAYVANSAL ÜRETİM
DESTEKLEMELERİNİN MEVCUT DURUMUNUN BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN : Hüseyin ŞEKER
DANIŞMAN : Prof. Dr. Murat DEMİREL

Van-2019

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ZOOOTEKNİ ANABİLİM DALI

**BAŞKALE İLÇESİNDE VERİLEN HAYVANSAL ÜRETİM
DESTEKLEMELERİNİN MEVCUT DURUMUNUN BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: Hüseyin ŞEKER

Van-2019

KABUL VE ONAY SAYFASI

Zootekni Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Murat DEMİREL danışmanlığında, Hüseyin ŞEKER tarafından sunulan "Başkale İlçesi'nde Verilen Hayvansal Üretim Desteklemelerinin Mevcut Durumunun Belirlenmesi" isimli bu çalışma Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili hükümleri gereğince 30/07/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Muhlis MACİT

İmza:

Üye: Prof. Dr. Murat DEMİREL

İmza:

Üye: Doç. Dr. Sibel ERDOĞAN

İmza:

Üye:.....

İmza:

Üye:.....

İmza:

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 23 08 2019 tarih ve 2019/162-1 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atf yapıldığını bildiririm.

İmza

Hüseyin ŞEKER

ÖZET

BAŞKALE İLÇESİNDE VERİLEN HAYVANSAL ÜRETİM DESTEKLEMELERİNİN MEVCUT DURUMUNUN BELİRLENMESİ

ŞEKER, Hüseyin
Yüksek Lisans Tezi, Zootekni Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Murat DEMİREL
Ağustos 2019, 59 sayfa

Bu çalışma, Van İli Başkale İlçesi'nde tarımsal desteklemelerin içerisinde özellikle hayvancılık desteklemeleri alan işletmelerin sosyo-ekonomik yapısı ile hayvancılık desteklemelerinin kullanım şekli, tekrar tarımsal faaliyette kullanıp kullanılmadığı, yeterli görülüp görülmediği, ödeme zamanı ve üretim açısından sağladığı olumlu-olumsuz etkilere üreticilerin yaklaşımını değerlendirilmek amacıyla yapılmıştır.

Başkale İlçesi'ni temsil eden 184 işletmenin hayvansal desteklemelerle ilgili olarak anket yolu ile elde edilen verileri değerlendirilmiştir. 184 işletmeye ait elde edilen veriler değerlendirildiğinde; işletmelerin %90.2'sinin tarımsal destekleme aldıkları, yetiştiricilerin genellikle ilköğretim mezunu ve yaşlarının 50 yaş ve üzerinde oldukları görülmüştür. İşletmelerin %70.1'inin destek ödeme döneminden memnun olduğu, çiftçilerin %66.8'inin hayvancılık desteklemelerinin işletmelerde üretimi teşvik ettiği ve desteklemeler sayesinde çiftçilerin %74.8'i hayvan sayısında artış olduğu belirlenmiştir. Çiftçilerin %95.7'si aldıkları desteğin yetersiz olduğunu ve bu desteğin girdiği karşılamadığını savunmuştur.

Sonuç olarak, Van İli Başkale İlçesi'ndeki çiftçilerin devletin vermiş olduğu tarımsal desteklemeleri az bulmakla birlikte destekten memnun oldukları ve bilinçli, karlı bir hayvancılık yapılması için çiftçilerin modern hayvansal üretim teknikleri konusunda hem teorik hem de uygulamalı olarak eğitilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Başkale, Hayvansal üretim, İşletme, Tarımsal desteklemeler, Van.

ABSTRACT

DETERMINATION OF THE CURRENT SITUATION OF ANIMAL PRODUCTION SUPPORTS GIVEN IN BASKALE DISTRICT

ŞEKER, Hüseyin
M. Sc. Thesis, Animal Science
Supervisor: Prof.Dr. Murat DEMİREL
August 2019, 59 pages

In this study, the socio-economic structure of the enterprises receiving especially livestock supports in Baskale District of Van Province, the usage of livestock supports in agricultural activities, whether the supports were used again in agricultural activities, the evaluation of agricultural support policies and the payment of the supports, the positive and negative impacts of the companies were evaluated by a survey research based on the producers' approach.

The data obtained from 184 enterprises representing Baskale District through the survey about animal supports were evaluated. When the data obtained from 184 enterprises were from evaluated; 90.2% of the enterprises received agricultural support. breeders are graduated primary school and their age is 50 years or older. It was determined that 70.1% of the enterprises was pleased with the period of support payment, 66.8% of the farmers encouraged the production of livestock subsidies and 74.8% of the farmers increased the number of animals. 95.7% of the farmers argued that the support they received was insufficient.

Results from present study showed that farmers in the Başkale district of Van province were satisfied with the agricultural support provided by the state, however they should participate in training programs on modern animal production techniques in order to make a conscious and profitable animal husbandry.

Keywords: Baskale, Animal production, Farm, Agricultural supports, Van.

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasında, her türlü ilgi ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Prof. Dr. Murat DEMİREL'e, teşekkür ederim. Ayrıca destek ve yardımlarını esirgemeyen sayın Prof. Dr. Turgut AYGÜN'e, Prof. Dr. Abdullah YEŞİLOVA'ya, Doç. Dr. Gazel SER'e, Doç. Dr. Sibel ERDOĞAN'a, Doç.Dr. Ahmet TEKELİ'ye ve Dr.Öğr. Üyesi Mustafa TERİN'e, sevgili eşim Şuheda ŞEKER'e ve Yüksek Ziraat Mühendisi Mehmet Fatih ÖNK'e, Ziraat Mühendisi Emine AÇIKGÖZ'e, Ziraat Mühendisi Yunus HAYLAZ'a, Ziraat Mühendisi Cihan YILMAZ'a, Jeoloji Mühendisi Taner BASKAN'a, ve maddi manevi yardımlarını esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

2019

Hüseyin ŞEKER

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
EKLER DİZİNİ.....	xv
1. GİRİŞ.....	1
2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ	9
3. MATERYAL VE YÖNTEM	15
3.1. Materyal.....	15
3.2. Yöntem	16
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	21
4.1. Çiftçilerin Sosyo-Demografik Özellikleri	21
4.2. Çiftçilerin Hayvansal Faaliyette Buldukları Süreler ve Sosyal Güvence Durumlarına İlişkin Bilgiler.....	22
4.3. Çiftçilerin Arazi Varlığı.....	23
4.4. Çiftçilere Ait Hayvan Varlıkları ile Tarımsal Destek Alım Durumları.....	27
4.5. Çiftçilere Ait Tarımsal Destekleme Kalemleri.....	33
4.6. Çiftçilerin Desteklemeler İle İlgili Düşünceleri	36
4.7. Çiftçilerin Aldığı Destekleme Tutarlarının Değerlendirilmesi.....	39
4.8. Çiftçiler Açısından Tarımsal Sorunların Değerlendirilmesi ve Bakış Açıları.....	42
5. SONUÇ	45
KAYNAKLAR.....	49
EKLER	51
ÖZ GEÇMİŞ.....	59

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1.1. Türkiye’de son 16 yılda verilen tarımsal desteklemeler	6
Çizelge 3. 1. Başkale İlçesi’ne ait yıllara göre hayvan varlığı*	16
Çizelge 3. 2. Büyükbaş hayvan işletmesi için destekleme alan işletmeler	17
Çizelge 3. 3. Küçükbaş hayvan işletmesi için destekleme alan işletmeler	18
Çizelge 4. 1. İşletme sahiplerinin sosyo-demografik özellikleri	21
Çizelge 4. 2. Tarımsal destek alan çiftçilerin kaç yıldır hayvansal faaliyet yürüttükleri ve sosyal güvence durumları	22
Çizelge 4. 3. Hayvancılık yapan işletmelerin arazi varlıkları ve arazi işleme durumları	24
Çizelge 4. 4. İşletmelerin farklı hayvansal üretim durumları	27
Çizelge 4. 5. İşletmecilerin tarımsal desteklemelerden yararlanmaları ile ilgili durumlar	32
Çizelge 4. 6. Tarımsal ürünlere verilen teşviklere çiftçilerin eğilimi	33
Çizelge 4. 7. Çiftçilerin yıllara göre farklı tarımsal faaliyetler için destekleme dönemleri	35
Çizelge 4. 8. Desteklemelerin ödenme zamanlarının değerlendirilmesi	38
Çizelge 4. 9. İşletmelerin aldığı tarımsal desteklemelerin durumu	40
Çizelge 4. 10. Bakanlık personeli tarafından verilen tarımsal eğitim faaliyeti	41
Çizelge 4. 11. İlçede tarımın en büyük sorunlarının değerlendirilmesi.....	43

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 3. 1. Van iline ait 2018 yılı sıcaklık ve yağış değerleri.....	15
Şekil 3. 2. Van İli Başkale İlçesi'ni temsil eden 20 mahallenin haritadaki konumu.....	16
Şekil 3. 3. İşletmeler ile görüşmeleri gösteren görüntüler.....	19
Şekil 4. 1. İşletmelerin arazi varlıkları ve işletme durumları.....	25
Şekil 4. 2. Hayvancılık destekleme kalemleri	34
Şekil 4. 3. Bitkisel destek kalemleri	35

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmamda kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler

%
da

Açıklamalar

Yüzde
Dekar

Kısaltmalar

AB
DB
DGD
GSMH
IMF

Açıklamalar

Avrupa Birliği
Dünya Bankası
Doğrudan Gelir Desteği
Gayri Safi Milli Hasıla
Uluslararası Para Fonu

EKLER DİZİNİ

	Sayfa
Ek 1. Anket Formu	51

1. GİRİŞ

Başkale ilçesi, çok eskiden “Elbak” olarak bilinen ve 1910 yılında Van İli’ne bağlanan dağlık bölgeye sahip bir ilçedir. İlçe, birçok medeniyetin yerleşmesine şahit olmuş, Urartular, Selçuklular ve Osmanlılar dönemine ait kalıntıları barındırmaktadır (Anonim, 2019).

Yüzölçümü bakımından 2599 km² olan, deniz seviyesinden 2400 m yüksekte bulunan Başkale İlçesi, yıl olarak ortalama 140 gün boyunca karla kaplı güne sahip olmaktadır. Sıcaklık ortalaması 5.8°C’dir. Van’ın 120 km uzağında olan bu ilçe Van’ın güneydoğusunda yer almaktadır. Kuzeyinde Van’a bağlı Özalp İlçesi, doğusunda Türk-İran sınırı, güneyinde Hakkari’ye bağlı Yüksekova İlçesi, batısında ise Van’a bağlı Gürpınar İlçesi bulunmaktadır. Van İli’nin güneydoğusunda yer alan ilçe toprakları çok dağlık ve engebelidir. Arazilerinin büyük bir kısmı tarıma elverişli olmadığından, çayır-mera alanı olarak kullanılmaktadır. Bu da hayvancılık faaliyetlerini temel geçim kaynağı haline getirmektedir (Anonim, 2016).

Tarımsal faaliyetler, dünyadaki tüm ülkelerin vazgeçilmez ve bir o kadar öncelikli sektörüdür. Bu faaliyetlerin artırılmasına ve desteklenmesine yönelik birçok ülkede çeşitli yöntemler uygulanmaktadır. Bu bağlamda tarımsal faaliyetlerin uygulamada etkinliğinin artırılması için çiftçilere tarımsal desteklemeler verilmektedir. Tarımsal desteklemelerin Türkiye’de de önemli bir kesime hitap etmesi ve doğrudan gelir desteğinin üreticilere ulaşması hem Türkiye hem dünya için önemli bir tarımsal destekleme modeli oluşturmuştur. Avrupa Birliği’nde de tarımsal alanda “Ortak Tarım Politikası” adı altında uygulanan desteklemeler çok önemli bir yer tutmaktadır. Tarımsal desteklemelerin Türkiye’de bitkisel üretim ve hayvansal üretim desteklemeleri olarak ayrılması, iş yükünü hafifletmiş önemli bir modeldir.

Latin Amerika’da tarımsal desteklemelerin üretici üzerindeki etkilerinin inceleyen bir araştırmada, ülkeler bazında üreticilerin elde ettiği ürünü pazarlayabilme şartlarının olgunlaşması, verim üzerinde etkili ve önemli olduğu kabul edildiği bildirilmektedir (Yerovi ve Salvo, 2018).

Hayvancılık dünyada olduğu kadar, Türkiye’de de hızla yükselen nüfusun iyi ve dengeli beslenmesinin sağlanması, bazı sanayi hammaddesi şeklinde kullanımı, kırsal kalkınmada önemli rol alması, tarımda işsizliğinin en aza indirgenmesi için köyden

kentlere doğru göç edilmesinin önlenmesi gibi birçok anlamda stratejik bir algı oluşturmaktadır. Genel olarak hayvansal üretim materyalleri, besin ve gıda tedarikinde kullanıldığı kadar farklı türlerin ortaya çıkmasında da büyük bir hayati öneme sahiptir. İnsanların yaşam şartlarını yükselmesi açısından da önemli olması, hayvancılık yapılan bölgelerde, işletmelerin sorunlarını anlamak ve buna çözüm üretmek için çok çeşitli alanlarda politikalar yürütülmelidir. Çünkü sadece hayvancılık alanında uygulanan politikalar, işletmelerin nitelik açısından sorunlarını çözememekte, sosyal ve eğitim alanda da politikalar üretilmesi ile bu sorunların çözülebildiği görülmektedir (Anonim 2014).

Tarımsal üretim faaliyetleri, dünyada olduğu kadar Türkiye’de de sosyolojik şartlara göre uygulanmakta, iklim itibariyle Türkiye’de işletmelerin bilgi, birikim ve tecrübesi ne olursa olsun çoğunlukla iklime bağımlı olarak oluşturulmaktadır. İklimin bölgeden bölgeye fark etmesi ve değişiklik göstermesi, bölgede faaliyeti yürütülen tarımsal girdinin desteklemeyi direkt kapsadığı tespit edilmiştir (Korkmaz, 2015).

Tarım sektörünün hatları genel olarak incelendiğinde, ekonominin tarıma bağılı olmadığı, ancak her ülkede ekonomi için önemli bir yeri olduğu tespit edilmiştir. Tarımsal üretimde girdilerin çok olması, fiyatların belirsizliği, piyasadaki arz-talep dengesi tarımın dünya genelindeki önemli sorunlarından olmuştur (Kazgan, 2013).

Türkiye’de hayvansal üretim faaliyetleri, değişik politikalarla 1923’te desteklenmeye başlanmış ve hayvansal desteklemelerin 1950’lere kadar önemle üzerinde durulmuş, yerli ırkların korunması için çeşitli çalışmalar yapılırken bir yandan da yerli ırkların genetik açıdan gelişimi üzerinde yoğunluk kazanmıştır. Et Balık Kurumu (EBK), Süt Endüstrisi Kurumu (SEK) ve Yem Sanayi (YEMSAN) gibi büyük kuruluşlar 1950’lerde iyi bir şekilde desteklenmiş, tarımsal üretim faaliyetlerinin artırılmasına yönelik çalışılmıştır. Bu müdahaleden dolayı 1963’te planlı kalkınmanın temelleri atılmış, tarımsal faaliyetler yeni bir hareketlilik kazanmıştır (Yurdakul ve ark., 1999; Gültek, 2000).

Küresel ekonomiyi yönlendiren ülkeler, tarım politikalarında önemli geliştirmeler yapmış, bu politikaların dünyanın diğer ülkelerinden bağımsız olarak sürdürülmesinin mümkün olmadığını göstermiştir. Gıda ihtiyacının artması, ülkeler arasındaki ticaretin artmasına, bazı antlaşmaların yapılmasına ve koruyucu tedbirlerin alınmasına neden olmuştur. Tarım ürünlerinin çeşitli ülkelerden ticareti geliştirmek için

kalite ve standartlarına bakılmış, bu yüzden tarımsal faaliyetlerin desteklenmesi amacıyla Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) ayırdığı Üretici Destek Tahmini (ÜDT), Tüketici Destek Tahmini (TüDT), Genel Hizmetler Destek Tahmini (GHDT) ve Toplam Destek Tahmini (ToDT) nitelikleri ile değerlendirilip yürürlüğe girmiştir (Korkmaz, 2015).

Avrupa Birliğinin tarım politikalarına önem vermesi, yıllardır üretim artışını sağlamaktadır. Üye ülkelerin faaliyetleri yürütürken az da olsa değişik politikalar ortaya koysa da Avrupa Birliği ortak kararlar onayladıkları standart uygulamalar ve kuralları geliştirmek için herkesin kabul göreceği bir tarım politikası geliştirmiştir. Bu politikaya da "Ortak Tarım Politikası (OTP)" denilmiş ve politika zaman zaman reformlara uğramış, tarımın geliştirilmesine imkân sağlanmıştır (Korkmaz, 2015).

Tarımsal üretim şartları GSMH içindeki oranı, ekonominin gelişme ve değişme şartları ile ters orantılıdır. Ülkenin gelişmişlik düzeyi ve ekonomik gelişmişlikle tarım sektörünün GSMH'ya katkıları, diğer birçok sektöre oranla düşebilmektedir. Bu düşüş tarımsal girdinin öz değerini etkilememekte, sadece GSMH içindeki payında bir düşüş yaşatmaktadır. Çünkü iktisadi gelişme ile birlikte sanayi ve hizmet sektörleri tarıma göre daha hızlı büyümektedir (Çomaktekin, 2009).

Dünyanın gelişmiş ülke ekonomilerinde ticari sektörlerin GSMH içindeki payları incelendiğinde tarımın payının düşük olduğu, endüstri sanayi alanının payının arttığı, özellikle işçiliğin azalmasında etkisinin büyük olduğu görülmüştür. Hizmet sektörü ise her geçen gün payını artırmakta, ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile doğrudan bağlı olarak farklılaşmaktadır (Memiş, 2004; Çomaktekin, 2009).

Tarım sektörünün istihdam açısından ucu açık bir alan olduğu, köyden kente göçlerin azaltılması bakımından psikolojik ve sosyolojik açıdan insanların umudunu yeniden kazanmasını sağlamaktadır. Köyden kentlere göçün temel sebebi olan umutsuzluk, geçim sıkıntısı, insanların bilinçsiz bir şekilde şehirlere göç etmesi sonucu, sosyal anlamda çarpık kentleşmelerin olmasına sebep olmuştur. Bu göçlerden kaynaklı birçok toplumsal sorunun ve arzu edilmeyen şeylerin yaşanması gözlenen bir gerçektir (Memiş, 2004). Tarımsal alandaki istihdamın ekonomik açıdan diğer alandaki istihdamlara göre daha önemli sayılması, o sektördeki iş kollarının genişletilememesinden kaynaklanmaktadır (Ege, 2011).

Türkiye’de tarım sektöründeki istihdamın ekonomik açıdan azımsanmayacak önemde olması geçmiş zamanlardan beri bilinmektedir. Şimdiye kadar bu alanda birçok yeni politika faaliyete geçmiş, ancak yeterli olmamıştır. Özellikle destekleme politikalarının sosyolojik ve coğrafik olarak gerçeklikten uzak olduğu çoğu kez sadece bir kesime hitap edebildiği görülmüştür (Acar ve Bulut, 2009).

Destekleme ödemelerinin, tarımsal nüfusu sadeleştirdiği ve farkında olunmasa da işin hakkını verme konusunda insanların gevşettiği bir politika haline getirilmemesi açısından verim ve niteliği artırıcı unsur olarak kullanıldığı aşikârdır. Bu sebeple, öncelikle Türkiye’de tarımsal destekleme politikalarının dünü, bugünü ve yarınının bilinmesi ve dünyada nasıl bir yön izlediğinin tespiti önemli bulunmuştur. Cumhuriyet’ten 1990’a kadar sürdürüle gelen tarımsal desteklemelerin koruyucu yönünün olması destekleyici ve özellikle müdahaleci olması tabanda halka disiplin sağlamıştır. Ekonomik yükünün de katkısı ile meydana gelen krizlerin dönem dönem sebebi olarak görülen tarımsal desteklemelerin reformlarla sürekli değişimlere uğraması, uygulanan mevcut politikaya ters düşebilmiş, tarımsal faaliyetlerin önüne engel getirmekten başka bir işe yaramamıştır (Acar ve Bulut, 2009).

Desteklemenin yapısı, seçim zamanlarında yapılan popülist politika yaklaşımları ile birlikte daraltılıp genişletilmiştir. Bu kapsamda örneğin 1963 yılında bitkisel üretimde 11 ürün destekleme kapsamındayken, 1970’li yıllarda bu sayı 30’a kadar çıkarılmıştır. 1980’li yıllarda faaliyete geçen liberal ekonomi politikalarına istinaden hem destekleme kapsamındaki ürün adedinde hem de desteklemenin tutarında azalmaları yaşanmıştır. 1990 yılına gelindiğinde desteklenen ürün sayısı 10 iken 1993’de bu sayı artırılarak 26’ya yükselmiştir (Narin ve Öztürk, 2004).

1994 yılında “Ekonomik Uygulama Paketi” adı altında uygulanan destekleme programı, belirli ürünleri destekleme kararı almış, bu kapsamda sadece hububat, tütün ve şeker pancarıyla sınırlandırılması ve destekleme fiyatlarının ortaya çıkarken dünyadaki fiyat politikaları göz önüne alınarak değişim göstereceği öngörülmüştür (Narin ve Öztürk, 2004).

Ortaya çıkan ekonomik krizlerin yanı sıra Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve Dünya Bankası (DB) gibi uluslararası büyük kuruluşlar, ortaya koyduğu fiyat baskısının da etkisiyle, ülkemizde yaşanan değişimler 1990’lardan sonra iyi bir hız kazanmıştır. 1994 yılından sonra ülkemizde çok farklı reform

uygulamalarının hayata geçmesi ve tarımsal faaliyetlerin doğal olarak bundan etkilenmesi rastgele olmamıştır. Diğer taraftan Avrupa Birliği (AB) ile yürütülen müzakereler, ülkemizi tarımsal faaliyetlerin geliştirilmesi açısından desteklemelerin çeşitli reformlara zorlayan bir yapı oluşturmuştur. 2010 yılından sonra uygulanan destekleme politikaları ve reformlar, daha çok doğrudan ödemeleri indirgeyip daha çok projelerle desteklenerek AB'nin, politikalarına uyumun sağlanması için Türkiye'den bazı isteklerinin olduğu bir gerçektir. Bu bağlamda, tarımsal faaliyetlerde elde edilen ürünlerin fiyatlarında ve tarım kesiminde istihdam edilen insanların gelirlerinde istikrarın sağlanması adına, Türkiye'nin destekleme ödemelerinin yapı ve tutar olarak tespiti önemlidir (Acar ve Bulut, 2009).

Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar sürdürülen tarım politikaları bitkisel üretimde destek verilirken, hayvancılık alanında verilen destekler daha kısıtlı düzeylerde kalmıştır (Yavuz, 2001). Ayrıca uygulanan politikalar, canlı hayvan ve hayvansal üretimi adet ve kalite açısından olumsuz etkilemiş, ürün fiyatlarında ve çiftçinin kararsız bir ortamda kalmasına sebep olmuştur. Bu tür olumsuzluklar karşısında dönemin hükümeti, 1987'de özellikle canlı hayvan ve hayvansal ürünleri ilgilendiren "Tarım Paketi" önlemleri faaliyete sokulmuştur. Bu tarımsal paketin, damızlık sığır dış alımı ve karma yem satışlarında prim ödemesi, sütte ise farklı teşvik primi ödemesi başlatılmış ve uygulanmıştır (Ören ve Bahadır, 2005).

Ortaya çıkan bu politikalar yeterli olamamış ve 1980'lerden sonra hayvansal üretimin ithalatı artmıştır. Hayvancılık desteklemeleri, geçmişte bitkisel üretim alanıyla kıyaslandığında hep süreklilik arz etmediği görülmüş, destekleme politikalarının ortaya çıkması için alt yapının yetersiz oluşu ve hayvansal üretimde de hedefleri tutturamamış olması gibi sorunları getirmiştir (Yavuz, 1999).

Tarımsal desteklemelerde yıllar boyunca çeşitli şekillerle belli bir amaç güdülmüş, bu amaçla hayvancılığın her zaman karlı bir alan olması sağlanmaya çalışılmıştır. Bunun yapılabilmesi için gelişmiş işletmelere ve uzman görüşüne ihtiyaç duyulmuştur. İhtisaslaşmış bir hayvancılık oluşma aşamasında uygun bölge seçimini beraberinde getirmekte bunun yanında üretimin planlanması açısından gerekli çalışmaların da yürütülmesi gerektiği gerçeğini getirmiştir. Tüketicileri korumak üzere fiyatlarında değişiklik yapılmasını öngören devlet müdahalesi 1900'lü yıllardan sonra üreticileri korumayı temel hedef olarak görmüştür. Avrupa ve ABD'de çoğunlukla

sanayi devriminden sonra giderek güçlenen ve düşük rekabet piyasası koşullarında çalışmalarına sürdüren tarım dışı faaliyetler karşısında, tarım işletmelerinin zayıf kalması, devletçe korunmalarını zorunlu kılmıştır. Türkiye’de üreticiyi korumak için devletin ilk koruma kanunu, birçok ülkede olduğu gibi 1929 buhranını izleyen dönemde buğday fiyatlarındaki büyük dalgalanma karşısında üreticileri korumak üzere bir kanun çıkartılmasıyla başlamıştır.

Çizelge 1.1. Türkiye’de son 16 yılda verilen tarımsal desteklemeler

Yıllar	Bitkisel üretim fark ödeme tutarı (Milyon TL)	Hayvansal desteklemeler (Milyon TL)	Diğer tarımsal destekler (Milyon TL)	Toplam destek tutarı (Milyon TL)
2002	186	83	1.531	1.800
2013	2.642	2.722	3.336	8.700
2014	2.691	2.589	3.820	9.100
2015	2.727	2.932	4.341	10.000
2016	3.129	3.000	5.471	11.600
2017	3.335	3.793	5.672	12.800

İktisadi gelişme ile birlikte üretimde farklı birçok önemli artışlar sağlanmasına, ticaret hadlerinin zamanla kendini tarım ürünleri aleyhine gelişmesine, gıda maddeleri talebinin ise fiyat düşüklüğünün oldukça düşük düzeylerde seyretmesine, sanayi ve hizmet sektörlerinde sağlanan hızlı gelişmelere bağlı olarak tarımın daha çok küçülmesine ve istihdam payının giderek azalmasına rağmen tarım alanında hemen her ülkede çeşitli devlet desteklerinden yararlanılmıştır (Acar, 2003).

Tarımsal desteklemeler, bölgeler için farklılık arz etmekte ve aynı şekilde uygulanmaktadır. Ancak yapılan bir araştırmada iki ayrı süt işletmesinin destekleme politikasının bölgesel etkilerinin farklı anlaşılabilirdiği tespit edilmiştir. Hayvansal alanda verilen desteklemelerin bölgesel olarak etkilerinin elbette farklı anlaşılabilirdiği bunun da belirlenebilmesinin politikaların etkinliği ve uygulanabilirliği açısından önem taşıyabileceği bildirilmektedir (Yavuz ve ark., 2004).

Desteklemelerin amacına ulaşmasında, çiftçilerin desteklemelerden maksimum düzeyde faydalanmaları oldukça önemlidir. Bu kapsamda uygulanan desteklerin muhatabı çiftçilerin desteklemelerden faydalanmalarında etkili olan faktörleri ile desteklemelere olan yaklaşımlarının bölgeleri de dikkate alacak şekilde ortaya konulabilmesi, desteklemelerin amacına ulaşmasında oldukça faydalı olabilmektedir.

Günümüzde birçok alanda tarımsal destekleme sağlanmıştır. 2014 yılı itibariyle Çiftçi Kayıt Sistemine dâhil olan çiftçilere alan bazlı olarak mazot, gübre ve toprak analizi destekleme ödemesi, organik ve iyi tarım desteği, tarım havzaları üretim ve destekleme modelinde öngörülen havzalarda fark ödemesi desteği, hayvancılık desteklemeleri, sertifikalı tohumluk kullanım ve üretimi desteklemeleri, çiftlik muhasebe veri ağı sistemi katılım desteği, tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri desteği gibi alanlarda destekleme yapılmıştır.

Bu araştırma, Van İli Başkale İlçesi'nde tarımsal desteklemelerin içerisinde özellikle hayvancılık desteklemelerinin tespit edildiği, üreticinin desteklemeyi aldıktan sonraki faaliyetleri göz önünde bulundurularak bakanlık tarafından yapılan eğitimlere katılıp katılmadıkları sorgulanarak yapılmıştır. Söz konusu bu desteklemelerin işletmelerin devamlılığı ve dolayısıyla tarımsal üretimin sürdürülebilirliği üzerine etkisi ile üreticilerin yaklaşımı temelinde incelenmiştir. Bu bağlamda, hayvancılık desteklemelerin üreticilerce kullanım şekli, tarımsal desteklemeler kapsamında tarım politikalarının üreticilerce değerlendirilmesi, desteklemelerin ödeme zamanı ve üreticiye sağladığı olumlu-olumsuz etkileri, desteklemelerdeki (özellikle taban fiyat) dalgalanmaların üretimin sürdürülebilirliğine etkisi, üreticilerin farklı destekleme yöntemlerine yaklaşımları anket yolu ile incelenmiştir.

2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ

Tarımsal faaliyetler, sanayi sektörü gibi çeşitli uluslararası ilişkilerle yönlendirilen ve belirli destekleme politikalarına bağlı bir yapı arz etmektedir. Bazen bölgesel bazen küresel yapı olarak karşımıza çıkan destekleme politikalarının ortak amacı, tarımsal verimliliği ve devamlılığını artırmaktır.

Uluslararası ticaretinin geliştirilmesi UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı), DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) gibi örgütlerle yapılmış, gıda alanındaki katkıları ve tarımsal üretimde verimliliğin esas alınması amacıyla ise Dünya Bankası, Dünya Gıda Konseyi, IFAD (Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu), FAO (Gıda ve Tarım Örgütü), Dünya Gıda Programı, krediler ve tarımsal gelişmenin desteklenmesi ve kuruluşlarca düzenlenip hayata geçirilmiştir (Azmak, 2012).

Global tarımın dünyadaki ilişkileri, her yerde farklı olmuştur. Belirli bir ürünün önemli üreticisi olan bir ülke ihracatı yaptığı ülke ile anlaşmalar yaparak hem fiyata hem ekim alanına karar verebilir. Üretilecek tarımsal ürünün miktarını belirleyebilir. Tek taraflı serbest piyasa şartlarına uygun olarak belirli anlaşmalar oluşturulurken uluslararası kamuoyunda buğday gibi, kahve gibi veya zeytinyağı anlaşmaları gibi farklı anlaşmalar yapılabilmektedir. Tarımda ülkeler arası ilişkiler, üretimi gerçekleştirilen ürünlerin çeşitli pazarlama aşamalarını belirterek üretim, fiyat, tüketim, stok ve dış ticaret konularında gelişmemiş ülkelere gıda yardımı gibi çeşitli konularda da görüşülmüş ve bu alanlarda çeşitli ülkeler arası örgütler tarafından uygulanmıştır (Anonim, 2004).

2018 verilerine göre Türkiye'nin büyükbaş + küçükbaş toplam hayvan varlığı 63.338.302 baş olup, bunun 17 milyon 220 bin başı büyükbaş ve 46 milyon 117 bin başı küçükbaş hayvandır. Van hayvancılık verileri incelendiğinde 177 bin büyükbaş ve 2.65 milyon ise küçükbaş olarak kayıt altına alındığı görülmüştür (TÜİK, 2019).

Üretimin devamlılığı, gıda güvenliğinin ve devamının sağlanması amacıyla, her ülkede olduğu gibi ülkemizde de çeşitli destekleme yöntemleri uygulanmaktadır. Tarımsal üretimin sağlanması amacıyla dünya bankasından her yıl kayda değer önemli desteklemeler yapılmıştır. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın Hayvancılık Politikaları ve Hedefleri adlı çalışmasında bakanlığın uyguladığı tarımsal desteklemeler içinde hayvancılığa gereken önemin verilmediği, son 20 yıl içerisinde hayvancılığa verilen

desteklerin tüm tarımsal desteklemeler içerisindeki payının %1.5 seviyesinde kaldığı ve zirai kredilerin ise yalnızca %15'inden hayvancılığın faydalandığı ve bu uygulamalarında hayvancılığın tarımsal üretim içerisindeki payının %35'lerden %22'lere kadar düşürdüğü bildirilmektedir (Gültek, 2000). Bu kapsamda başta ırk ıslahı konusunda olmak üzere olmak üzere hayvancılık sektörüne verilen desteklemelerin her geçen gün artırılarak özellikle hayvancılık dışında başka bir faaliyet alanı olmayan bölgelere verilecek özel desteklemelerle hayvancılığın yeniden geliştirilebileceğini öne sürmektedir (Gültek, 2000).

Türkiye'de geçmişte ve mevcut durumda uygulanan hayvancılık politikalarının etkisi değerlendirilerek nominal ve gerçek koruma katsayıları kullanılıp üretici ve tüketici eşdeğer sübvansiyonları ile hayvansal ürünler ve hayvansal besinlerin reel fiyatlarındaki değişimler uygulanan politikalar değerlendirmiş ve hayvansal ürünlerin arz ve talepleri kısmi-denge simülasyon modelini kurmak için tahmin edilmiş ve sonuçta; Türkiye'nin AB Ortak Tarım Politikası'na uyumu kısa dönemde hayvancılık sektöründeki üretim ve kârlılığı azaltacağı, Türkiye'de yeni politika rejiminden dolayı başlangıçta üreticiler kâr edemezken tüketiciler kârlı çıkacağı belirtilmiştir. Düşük perakende fiyatı tüketicilerin daha fazla hayvansal ürün almalarına neden olacağı, çalışmanın temel yılına göre 2009'a kadar %18 oranında sığır eti tüketiminde, % 25-30 arasında ise koyun eti tüketimine de artma olacağı, Türkiye'nin üretim teknolojisini ve yapısını değiştirmedeği sürece AB Ortak Tarım Politikası'na uyumda olumsuz yönde etkileneceği, Türkiye'nin AB'ne katılması ticaretin serbestleştirilmesi ile aynı etkiyi doğuracağı, Türkiye'nin yüksek gümrük vergilerini kaldırarak uluslararası ve AB fiyatları ile kendi iç fiyatları arasındaki açıklığı kapatması gerektiği ve bunun da ancak verimlilik artışı ile sağlanabileceği vurgulanmaktadır (Koç ark., 2001).

AB ve Türk çiftçilerinin aldıkları tarımsal desteklerinin karşılaştırıldığı bir çalışmada; AB ülkeleri ve Türkiye'deki işletme başına ortalama desteklemeler incelendiğinde, AB'de 5.052 Euro iken aynı işletmeye ülkemizde 1.171 Euro olduğu görülmüştür. Hektar başına destek miktarı Türkiye'de 185 Euro iken, AB'de 249 Euro olması ülkemizin tarımsal üretimde azımsanmayacak kadar geride olduğunu göstermektedir (Arısoy ve Gül, 2011).

Dünyada ve Türkiye'de tarımın ekonomi içindeki önemini, tarımsal destekleme politikalarının geçmişten günümüze geçirmiş olduğu aşamalardaki değişimler olarak

görülmüş, destekleme politikaları içerisinde yer alan pazar fiyatı desteği, girdi desteği, doğrudan ödemeler, hayvancılık desteklemeleri ve işletme sahibine ödenen tazminat konularının önemli olduğu görülmüştür (Yeni ve Dölekoğlu, 2003).

Hayvancılık üretim faaliyetleri insan beslenmesinde stratejik öneme sahiptir. Ancak ülke hayvancılığının çeşitli sorunları olması Türkiye'deki yeni tarım politikası düzenlemeleri ile hayvancılığı desteklemekten tamamen vazgeçmek imkânsızdır. Hayvancılığı gelişmiş olduğu ülkelerden AB'de de hayvancılığın desteklenmesine devam edilmekte, ayrıca Türkiye'nin de taraf olduğu Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının da (GATT) hayvancılık desteklemelerine engel teşkil etmediği, ancak bütün bu gelişmelere karşın, Türkiye'deki mevcut hayvancılık destekleme uygulamalarının daha sağlıklı hale getirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur (Sayın, 2002).

Son 40 yıldaki (1960-2000) sığırcılık sektöründe uygulanan ıslah çalışmalarını ele alındığı çalışmada; kültür ırkı ve melez sığırların oranını toplam sığır varlığının %0.8'inden %60.7'sına yükseldiği, bu dönemdeki sığır sayısının ise 1.65 milyon baş azalırken, sığır sütü üretimi ve besi et üretimi sırasıyla %298 ile %428 yükselerek 8.91 milyon ile 359 bin tona, sığır başına süt üretimi ve besi et verimi ise sırasıyla %184 ile %144'e yükselerek, 1688 kg ile 171 kg'a yükselmiş olduğu görülmüştür. Büyükbaşlarda süt ve et fiyatları için 1972 yılından bu yana uygulanan hayvansal üretim politikalarının yaklaşımları pozitif yönde ilerlerken, yem fiyatlarındaki artışın da etkisi ile negatif yönde önemli görüldüğü, süt ve et verimine, kültür ırkı ve melez sığırların oransal artışlarının etkisinin çok önemli olduğu, 1986 yılından beri yapılan kültür ırkı sığır ithalatının etkisinin önemsiz olduğu bildirilmiştir (Yavuz ark., 2003).

Gelişmiş ülkelerin aksine ülkemizde hayvancılık sektörü son birkaç yılda süregelen sanayileşme politikasından negatif olarak etkilenmiştir. Hayvancılığın geliştirilmesi için "Hayvancılık Kararnamesi" adı altında uygulamaya konan ve yapılan destekleme tutarlarının artırılarak devam etmesi, genetik çalışmaların aktif ve yaygın hale dönüşmesi, resmi olarak damızlık yetiştiriciliğinin artırılması ile arıcılık alanında ve su ürünleri yetiştiriciliğinin teşvik için açılması, kalite açısından önemli kaba yem açığının daraltılmasına yönelik yem bitkileri üretiminin teşvik edilerek hayvancılığın daha planlı, izlenebilir ve uzun vadeli politikalarla geliştirilebileceği ifade edilmiştir (Uğur, 2004).

Erzurum'da yapılan ve 125 işletme üzerinde yapılan anket çalışmasında, verilerin incelenmesinde sınırlı bağımlı değişkenli probit regresyon modeli kullanılmış ve çiftçilerin tarımsal destekleme politikalarına yaklaşımlarında, desteklemeyi alma eğilimlerinde etkili olan sosyoekonomik ve çevresel faktörlerin belirlenmesi ve taşradaki yürütücülerine kendi çaplarında oluşturacakları tarımsal destekleme faaliyetlerinin politikaları hakkında fikir sunması amaçlanmış ve yaşın sosyal güvence şartlarına göre karşılığı, çiftçinin aldığı sabit aylık gelir arttıkça tarımsal faaliyetleri destekleme politikalarına yaklaşımının negatif olduğu sonucuna varılmıştır (Topcu, 2008).

2005-2007 yıllarında uygulanan destekleme politikaların daha ileri teknolojinin kullanıldığı et ve süt verimliliğinin maksimuma çıktığı Batı Marmara Bölgesine ait üç ve geleneksel yöntemlerin kullanıldığı Kuzey Doğu Anadolu Bölgesine (KAB) ait dört ilde 540 adet anket yapılmıştır. Suni tohumlama ve buzağı desteği birlikte iki değişkenli (bivariate), yem bitkileri ve süt teşvik primi destekleri ise ayrı ayrı tek değişkenli (binomial) probit modeli ile analiz edilmiş ve sonuçta üreticilerin desteklerden daha iyi faydalanabilmeleri için, genel eğitim düzeylerinin yüksek olması, desteklemelerle ilgili eğitim çalışmalarından daha fazla yararlanmaları ve bu çalışmalara katılmaları için gençlerin teşvik edilmesi ve ihtisaslaşmış işletmelerin teşvik edilmesi gerektiği, desteklerin bölgesel etkilerinin farklı olduğu ve bölgelerin şartlarının dikkate alınarak her bölge için farklı politikaların oluşturulmasının gerekliliğine değinilmiştir (Demir, 2009).

Elazığ İli'nde çiftçilerin hayvansal üretim desteklerinden yararlanma sorunları incelenmiş, en iyi politikanın belirleme yönteminin altyapının iyileştirilmesi olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Doğru bir politikanın temellerinin nitelikli üreticilerin oluşturulmasında saklı olduğu görülmüştür. Üretim değerlendirmesi, kırsal alandaki işçilik maliyetleri de incelenmiş, üretici birliklerinin çiftçiler üzerinde de büyük bir etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır. Üreticinin sosyo-ekonomik durumu irdelenmiş, işini sevmeye, işini büyütme gibi materyaller için üreticinin destekleme tutarınca bu alanda daha çok uğraş verdiği görülmüştür (Gökhan, 2010).

Yapılan başka bir araştırmada uzun yıllardan beri devam eden hayvancılık desteklerinin 2005 yılından sonra arttığı ve bunun hayvancılık sektörünü önemli ölçüde etkilediği ifade edilmiştir (Demir, 2009).

Şahinöz ve ark. (2007), Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü (TEAE) tarafından yapılan “Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikası Aracı Olarak Fark Ödemesi Sisteminin Uygulanabilirliğinin Tartışılması ve Sistemin İktisadi Analizi” konulu çalışmada, tarımsal desteklemelerden fark ödemeleri düzeninin seçilmiş ürünler olarak milli tarımında uygulanabilirliği Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kuralları kapsamında araştırmıştır. Saptama ve değerlendirmeler neticesinde ülkemiz tarımı için tavsiye edilen fark ödemesi sisteminin oluşturulurken DTÖ tarafından henüz gelişmekte olan ülkeler için belirlemiş olan politika değişiklikleri ve kamunun finansal açıkları önemsenerak uygulanması gerektiği vurgulanmıştır.

Özkaya ve ark. (2001), tarımsal desteklemeler konusunu geniş olarak ele almış ve ülke çıkarlarına yönelik olarak alınması gereken tavır konusunda yaklaşımlarda bulunmuştur. Tarım politikalarındaki değişimler büyük ölçüde dış dinamiklerle ilgili olduğu düşünülerek, önce konu küreselleşme ve tarım ilişkileri bağlamında ele alınmıştır.

Türkiye’deki tarımsal destekleme verilerini inceleyen bir çalışmada, gerekli veriler analiz edilmiş, merkezi yönetim bütçesinden ödenen tarımsal destekleme ödemeleri ve tarımsal üretim düzeyi arasından anlamlı bir ilişki bulunmuş, nedenleri sorgulandığında ise bu etkileşimin karşılıklı olduğu belirlenmiştir (Yıldız, 2017).

Burdur İli’nde hayvansal üretimi destekleme politikalarının özellikle süt sığırcılığına etkisini araştıran bir çalışmada, 50 adet profesyonel ve tam donanımlı işletme tesisi ile 50 adet geleneksel yöntemlerle işletilen tesisler kıyaslanmıştır. Toplamda 100 işletme üzerinde sorular hazırlanarak anket yapılmıştır. Profesyonel tesislere sahip çiftçilerin teknolojiyi kullanarak hem zamandan tasarruf yaptığı hem de daha verimli süt üretimi yaptıkları tespit edilmiştir. Bu kapsamda yine daha çok destek aldıkları görülmüştür. Bu yüzden hayvancılık alanında bölgenin modern yöntemlerle geliştirilmesi için çalışmaların başlanması gerektiği vurgulanmıştır (Ata ve Yılmaz, 2015).

Türkiye’de tarımsal desteklemelerin son on yıllık sürecini araştıran bir çalışmada, desteklemelerin bütçedeki yeri, miktarı ve konusuna göre değerlendirilmesi yapılmıştır. Bütçe büyüklüğünün GSMH payı yıllar itibariyle çok fazla değişiklik göstermediği görülmüş ve yıllık artış miktarı %0.5 ile %0.6 olarak tespit edilmiştir. Tarımsal faaliyetler için ülke bazında 2004 yılında toplam bütçeden ayrılan payı

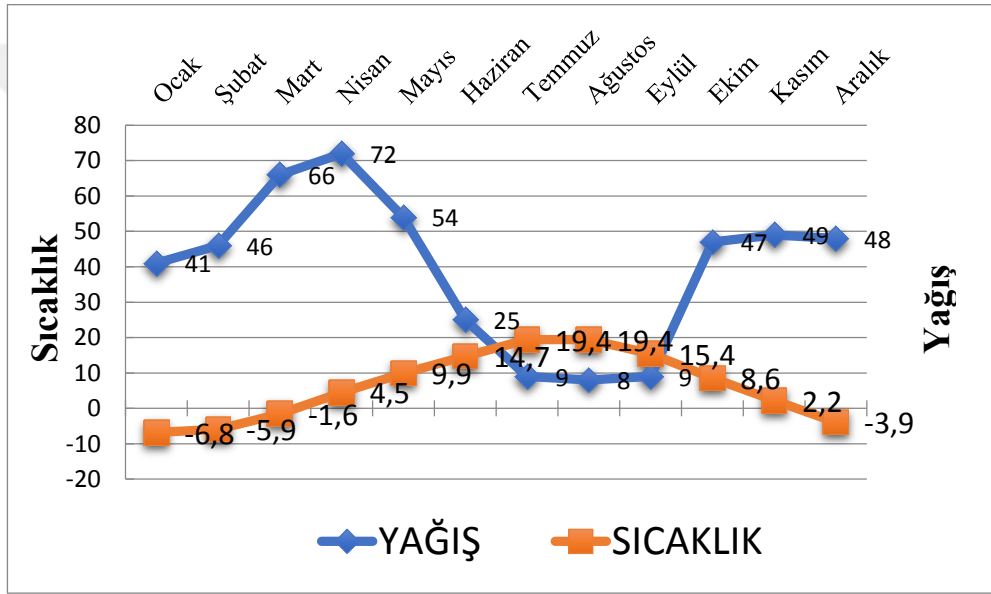
%2.0'sini oluştururken, 2006 yılında %2.7 olarak artış göstermiştir. 2007 yılında ise %2.6'ya düşmüştür. Daha sonraki tüm yılların ortalamalarında %2.0 ile %2.2 gibi değerler arasında kalmıştır. Tarımsal faaliyetlerin desteklenmesine yönelik sürekli politikalar değişirken, tarımsal desteklemelerin toplam bütçedeki payının diğer sektörlerle göre düşük olduğu belirlenmiştir. Tarımsal desteklemelerin oransal dağılımı değerlendirildiğinde arz açığı çıkan ürün gruplarında fark ödemelerinde (prim desteği) artışın olması, önemli bir bulgu olarak bulunmuş ve üretim materyallerinin devamlılığı ve gıda güvenliğinin sağlanması amacıyla ödemeleri gerçekleştirilen tarımsal desteklemeler, dünya bankasından her yıl ülkemize kayda değer ödemelerin yapıldığı bilinmektedir (Tan, 2015).

Amasya İli'nde hayvancılık desteklemelerinin çiftçiler tarafından değerlendirilmesini yapan bir çalışmada, çiftçilerin %71.4'ünün hayvancılık desteklemelerinden yararlandığı ve %94.6'sının yem giderlerini karşılamakta zorlandıkları bildirilmiştir. Desteklemelerden faydalanan çiftçilerin %41.1'inin ise alınan desteklemeyi olumlu ve cazip bulması, hem bir sonraki nesil için umut olmuş hem de faaliyetlerinin genişletilmesine olanak sağladığı görülmüştür (Yavuz, 2016).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

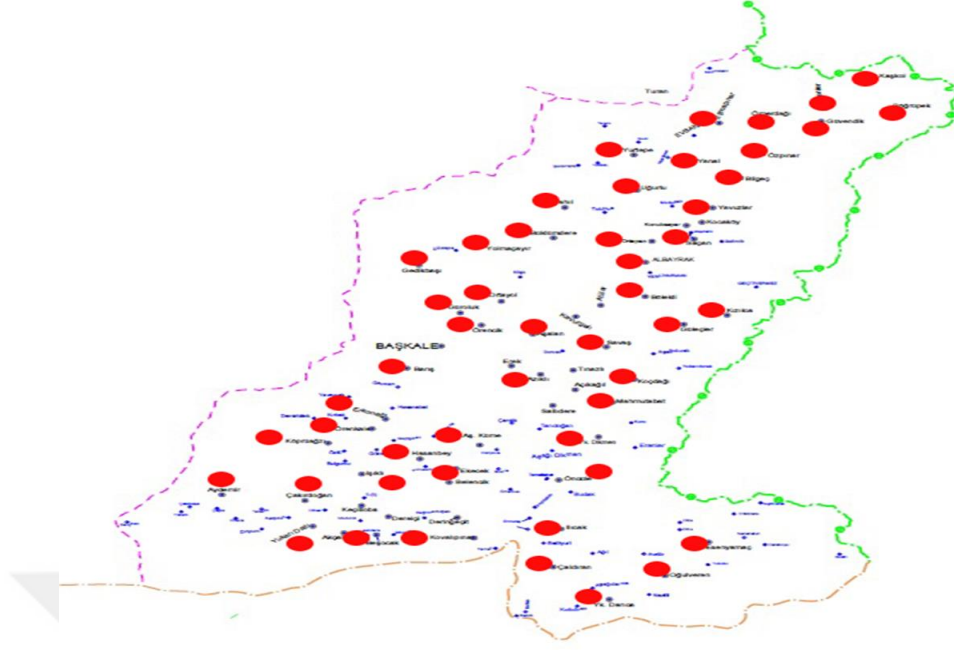
3.1. Materyal

Van İli Köppen-Geiger İklim sınıflandırmasına göre Dsb (kışı şiddetli, yazı kurak ve serin) grubunda yer alır (Peel ve ark., 2007). Uzun yıllar yağış ortalaması 523.8 mm olup yağışlı gün sayısı 84.8'dir. Topraklarının pH değerleri 6.5 - 8.5 arasında değişmekle beraber ortalama 7.5 civarındadır. Kireç oranı %6.22'dir (Kalelioğlu, 1991).

Şekil 3. 1. Van iline ait 2018 yılı sıcaklık ve yağış değerleri.

Van İli Başkale İlçesi Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü Hayvan Sağlığı Birimi verilerine dayanarak, Van İli Başkale İlçesi'ne bağlı toplam 20 mahallede büyükbaş hayvansal üretim yapan 1.718 işletme ile küçükbaş hayvansal üretim yapan 2.123 işletmeyi temsil edebilecek şekilde 184 işletmenin hayvansal desteklemelerle ilgili elde edilen verileri oluşturulmuştur. İşletmelere anket yolu ile sorular sorulmuş, Başkale İlçesi mahalleleri homojen olarak dağıtılmış ve 184 işletmeye karar verilmiştir.

Şekil 3. 2. Van İli Başkale İlçesi'ni temsil eden 20 mahallenin haritadaki konumu.

Başkale İlçesi arazi varlıkları incelendiğinde tarıma elverişli arazilerin azlığı dolayısı ile çoğunlukla çayır-mera alanlarının fazlalığı dikkat çekmektedir. Bu yüzden hayvancılık faaliyetleri önem kazanmıştır (Çizelge 3.1).

Çizelge 3. 1. Başkale İlçesi'ne ait yıllara göre hayvan varlığı*

Yıllar	Büyükbaş Hayvan Varlığı	Küçükbaş Hayvan Varlığı	Arıcılık Varlığı
2014	163958	2691919	502
2015	167388	2703581	536
2016	162728	2658215	683
2017	186099	2738069	626
2018	177346	2650531	705

*Türkiye istatistik kurumu verileri, 2019

3.2. Yöntem

Başkale Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü Hayvan Sağlığı Birimi verileri doğrultusunda, büyükbaş hayvansal üretim yapan Albayrak, Böğrüpek, Çaldıran, Ekecek, Ilıcak, Kovalıpınar, Oğulveren, Yeni Mahalle, Yukarı Darıca ve Yukarı

Dikmen mahalleleri ile küçükbaş hayvansal üretim yapan Albayrak, Aydemir, Böğrüpek, Esenyamaç, Gelenler, Ilıcak, Oğulveren, Tahıl, ve Yurtepe mahalleleri gezilerek hayvancılık desteklemelerinden yararlanan toplam 184 işletme araştırma alanı olarak belirlenmiştir.

Örnek hacminin belirlenmesinde aşağıdaki oransal örnekleme yöntemi ile hesaplama yapılmıştır (Newbold, 1995).

$$n = \frac{Np(1 - p)}{(N - 1)\sigma_{P_x}^2 + p(1 - p)}$$

Eşitlikte N ana kütleyi, P oranı, $\sigma_{P_x}^2$ ise oranın varyansını ifade etmektedir.

Örnek hacminin belirlenmesinde güven aralığı % 95 olarak belirlenmiş ve % 10 hata payı ile tespitler yapılmıştır. Bu durumda büyükbaş hayvan işletmesi olarak 93 çiftçi seçilmiş, küçükbaş hayvan işletmesi için ise 91 çiftçi seçilerek toplamda 184 anket yapılmıştır. Bu sayı köylerdeki işletme sayısına göre oransal olarak dağıtılmıştır (Çizelge 3.2 ve Çizelge 3.3).

Çizelge 3. 2. Büyükbaş hayvan işletmesi için destekleme alan işletmeler

Mahalle	İşletme Sayısı	Oran %	Anket Sayısı	Büyükbaş Hayvan Sayısı
Albayrak	219	12.7	12	556
Böğrüpek	219	12.7	12	652
Çaldıran	122	7.1	7	1392
Ekecek	293	17.1	16	1491
Ilıcak	228	13.3	12	609
Kovalıpınar	82	4.8	4	606
Yeni Mahalle	82	4.8	4	855
Oğulveren	259	15.1	14	1014
Yukarı Darıca	91	5.3	5	641
Yukarı Dikmen	123	7.2	7	880
Genel Toplam	1718	100	93	8696

Çizelge 3. 3. Küçükbaş hayvan işletmesi için destekleme alan işletmeler

Mahalle	İşletme Sayısı	Oran %	Anket Sayısı	Küçükbaş Hayvan Sayısı
Albayrak	219	10.3	9	12155
Aydemir	155	7.3	7	18519
Böğrüpek	219	10.3	9	9848
Esenyamaç	341	16.1	15	21775
Eşmepınar	194	9.1	8	10484
Gelenler	157	7.4	7	12397
Ilıcak	228	10.7	10	9340
Oğulveren	259	12.2	11	15569
Tahıl	103	4.9	4	12357
Yurt Tepe	248	11.7	11	15074
Genel Toplam	2123	100	91	137518

Buna göre, yukarıda çizelgede görülen ana kitleyi temsil edebilecek örnek hacmi 184 işletme olarak bulunmuştur. 184 işletme üzerinden çiftçilerin sosyo-ekonomik özellikleri, yapmakta oldukları tarımsal faaliyetleri, tarımsal desteklemelerden yararlanma durumları, yeterli ve yetersiz buldukları tarımsal destek kalemleri, tarımsal desteklemelerden yararlanırken karşılaştıkları sorunlar ile tarımsal desteklemelerden beklentileri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında yer alan üreticiler için hazırlanan anket formları, yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak uygulanmıştır.

Anket sorularının değerlendirilmesinde frekans tabloları oluşturularak, sayı (frekans) ve yüzde (%) değerleri verilmiştir. Verilerin analizinde SPSS (version 23) paket programı kullanılmıştır.

Şekil 3. 3. İşletmeler ile görüşmeleri gösteren görüntüler.

Desteklemelerin değerlendirilmesi için Başkale İlçesi'nde ulaşılan her üreticiye (EK 1.) anket soruları sorularak, elde edilen veriler SPSS paket programında analiz edilerek değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Çiftçilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

İşletmelerle yapılan görüşmelerde, çiftçilerin sosyo-demografik özellikleri Çizelge 4.1’de verilmiştir.

Çizelge 4. 1. İşletme sahiplerinin sosyo-demografik özellikleri

İşletme sahiplerinin yaş dağılımı	Sayı (Frekans)	Yüzde (%)
18-25 yaş arası	3	1.6
25-35 yaş arası	14	7.6
35-50 yaş arası	72	39.1
50 yaş ve üzeri	95	51.6
Toplam	184	100
İşletme sahiplerinin eğitim durumları		
Okuma yazma bilmeyen	39	21.2
Okuryazar	46	25.0
İlkokul	65	35.3
Ortaokul	21	11.4
Lise	12	6.5
Üniversite	1	0.5
Toplam	184	100
İşletme ailesindeki toplam birey sayısı		
2-4 kişi	2	1.1
4-6 kişi	24	13.0
6-8 kişi	76	41.3
8 kişi ve üzeri	82	44.6
Toplam	184	100

Çizelge 4.1’deki çiftçilerin %1.6’sı 18-25 yaş, %7.6’sı 25-35 yaş, %39.1’i 35-50 yaş ve %51.6’sı ise 50 yaş ve üzerindedir. Hayvansal üretimde verimlilik açısından eğitimin öneminin büyük olduğu bilinmektedir. Araştırmada 184 çiftçinin eğitim durumları incelendiğinde, okuma yazma bilmeyen 39 kişi bulunurken, sadece okuryazar olan 46 kişi bulunmaktadır. Bununla beraber, ilkokul mezunu olan çiftçi sayısı 65 (%35.3) olup, Çizelge 4.1’deki en yüksek frekansa sahiptir. Diğer eğitim durumları incelendiğinde sırasıyla ortaokul mezunu 21 kişi (%11.4), lise mezunu 12 kişi (% 6.5) ve üniversite mezunu 1 kişi (%0.5) şeklindedir. Ailedeki toplam birey sayıları incelendiğinde ise çoğunlukla aileler, 6-8 kişi (%41.3) ve 8 kişinin üzerinde

yaşamaktadırlar. Destekleme alan ve hayvancılık faaliyeti yapan çiftçilerin çoğunun (yaklaşık %90) 35 yaş üzeri eğitim durumu düşük çiftçilerden meydana geldiği, lise ve üniversite mezunu çok az çiftçinin olduğu (%7), genellikle ilkokul, okuryazar veya okuma yazma bilmeyen bireylerden müteşekkil olduğu görülmektedir. Yapılan bir araştırmada, tarımsal desteklemelerden yararlanan üreticilerin yaş ortalaması yaklaşık 52'dir Genç ve orta yaş grubu aralığı olan 21-50 yaş aralığı %41.8, 51-60 yaş aralığı %37.6, 51 yaş ve üzeri %58.2 ve 60 yaş üzeri ise %20.6 olduğu bildirilmektedir (Daldal, 2016). Üreticilerin eğitim durumunun incelendiği bir çalışmada, hiç okula gitmeyenlerin oranının %17.1 olduğu bildirilirken, üreticilerin %63.5'inin ilkokul ve %11.3'ünün ise ortaokul mezunu olduğu bildirilmekte ve en fazla okuma yazma bilmeyenlerin %12.3 ile Van'da bulunduğu daha sonra bu sırayı; Elazığ ve Ağrının izlediği, bölgede ilk ve ortaokul mezunları oranının Türkiye'deki ortalamasının üzerinde olduğu, lise ve üniversite bitirenlerin oranının ise Türkiye ortalamasının altında olduğu ifade edilmektedir (Yavuz ve Aksoy, 2008). Türkiye'deki 25 yaş ve üzeri eğitim durumuyla ilgili oranlara bakıldığında okuma yazma bilmeyen %17.2, okur-yazar %6.4, ilkokul %47.8, ortaokul %8.2, lise %12.5 ve üniversite mezununun %7.8'lik bir payı oluşturduğu rapor edilmektedir(Anonim, 2000).

4.2. Çiftçilerin Hayvansal Faaliyette Buldukları Süreler ve Sosyal Güvence Durumlarına İlişkin Bilgiler

Çizelge 4. 2. Tarımsal destek alan çiftçilerin kaç yıldır hayvansal faaliyet yürüttükleri ve sosyal güvence durumları

Hayvansal faaliyet yaptıkları süre	Sayı (Frekans)	Yüzde (%)
1-10 yıldır işletmesini yürütmektedir	10	5.4
11-20 yıldır işletmesini yürütmektedir	49	26.6
21-30 yıldır işletmesini yürütmektedir	66	35.9
30 yıl ve üzeri yıldır işletmesini yürütmektedir	59	32.1
Toplam	184	100
Sosyal güvence durumları		
Evet, sosyal güvencesi bulunmaktadır	128	69.6
Hayır, sosyal güvencesi bulunmamaktadır	56	30.4
Toplam	184	100

Çizelge 4.2'de çiftçilerin işletmedeki çalışma sürelerinde 1-10 yıl arası çalışan 10 kişi (%5.4), 11-20 yıl arası çalışan 49 kişi (%26.6) ve 21-30 yıl çalışan 66 kişi (%)

35.9), 30 yıl ve üzerinde çalışan (%32.1) 59 kişi bulunmaktadır. Çiftçilerin çoğunluğunun (128 kişi) sosyal güvenceye sahiptir.

Çizelge 4.1 ve 4.2 birlikte değerlendirildiğinde, hayvancılık yapan çiftçilerin yaklaşık %90'ının 35'nin yaş üzeri olduğu ve dolayısıyla gençlerin hayvancılık ile uğraşmadığı görülmektedir. Hatta ilçedeki 184 işletme sahibinin yarısının 50 yaş üzeri olması, daha yaşlı çiftçilerin hayvancılık ile uğraştığı kanaatini oluşturmaktadır. İşletmecilerin yaşı yükseldikçe eğitim durumları düşmektedir. Yani yaşla eğitim durumu arasında ters bir ilişki bulunmaktadır. İşletmelerin yaklaşık %18.4'lük bir kısmı ortaokul ve üzeri eğitim durumuna sahiptirler. Yalnızca bir işletme sahibinin üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerin çoğunlukla 20 yıldan fazla bir süredir bu işi yapmaları aynı zamanda tek geçim kaynağı olarak gördükleri çiftçilik işine önem verdikleri, geçici bir iş olarak görmediklerini göstermektedir. İşletmelerinde destekleme alan ve hayvancılık yapan çiftçilerin işletmelerinin eğitim düzeyinin düşük kalabalık aileler olması ve bu işi uzun yıllardır yapıyor olmasının yanı sıra % 69.6'sının sosyal güvencesinin de olması olumlu bir gösterge olarak dikkate alınabilir. Hayvancılık faaliyeti yürüten çiftçilerin daha çok yaşlı ve okuryazar olmayan bireyler olduğu ve bu mesleğin geleneksel babadan oğula geçen bir faaliyet olarak devam ettirildiği bildirilmektedir (Özkan, 2018). Özkan ve Erkuş (2003) tarafından yapılan bir araştırmada sığırcılık işletmesi sahiplerinin iş tecrübesi 20 yıl olarak saptanmıştır. Başka bir çalışmada Şahin ve Yılmaz (2009), Van İli'nde tarım ve hayvancılıkla uğraşan işletme sahiplerinin iş tecrübenin 23 yıl, Kars İli'nde besi işletme sahiplerinin iş tecrübesinin 18 yıl olduğu Aydın (2011) tarafından rapor edilmiştir. Çizelge 4.2'de araştırmamızda tarımsal destek alan işletme sahiplerinin diğer araştırma bulgularına göre daha fazla yetiştiricilik tecrübesine sahip oldukları görülmektedir.

4.3. Çiftçilerin Arazi Varlığı

Arazi varlıkları incelenirken, çiftçi kayıt sisteminden (ÇKS) baz alınmıştır, Hazineye ait arazilerin, çiftçiler tarafından sürülen tarlaları dikkate alınmamıştır.

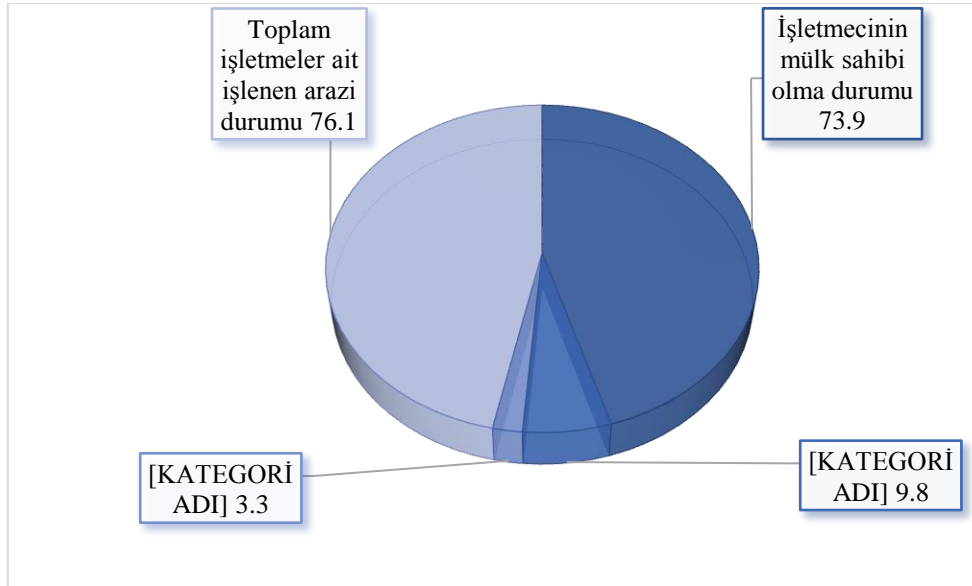
Çizelge 4. 3. Hayvancılık yapan işletmelerin arazi varlıkları ve arazi işleme durumları

İşletmecinin mülk sahibi olup olmama durumu	Sayı (Frekans)	Yüzde (%)
Arazi sahibi olmayan işletme sayısı	48	26.1
1-10 dekar arazisi olan işletme sayısı	7	3.8
11-50 dekar arazisi olan işletme sayısı	51	27.7
51-75 dekar arazisi olan işletme sayısı	21	11.4
76-100 dekar arazisi olan işletme sayısı	34	18.5
101 + dekar arazisi olan işletme sayısı	23	12.5
Toplam	184	100
İşletmecinin kiralık arazi kullanma durumu		
Kiralık arazi kullanmayan işletmeci sayısı	166	90.2
1-10 dekar arazisi olan işletme sayısı	3	1.6
11-50 dekar arazi kiralayan işletme sayısı	12	6.5
51-75 dekar arazi kiralayan işletme sayısı	1	0.5
76-100 dekar arazi kiralayan işletme sayısı	1	0.5
101 + dekar arazi kiralayan işletme sayısı	1	0.5
Toplam	184	100
İşletmecinin ortaklaşa arazi işletme durumu		
Ortaklaşa arazi işletmeyen işletmeci sayısı	178	96.7
1-10 dekar arazi ortak işleyen işletme sayısı	0	0
11-50 dekar arazi ortak işleyen işletme sayısı	2	1.1
51-75 dekar arazi ortak işleyen işletme sayısı	0	0
76-100 dekar arazi ortak işleyen işletme sayısı	0	0
101 + dekar arazi ortak işleyen işletme sayısı	4	2.2
Toplam	184	100
Toplam işletmelere ait işlenen arazi durumları		
İşletecek arazisi olmayan işletme sayısı	44	23.9
1-50 dekar arazi işleyen işletme sayısı	53	28.8
51- 100 dekar arazi işleyen işletme sayısı	56	30.4
101-200 dekar arazi işleyen işletme sayısı	22	12.0
201 + dekar arazi işleyen işletme sayısı	9	4.9
Toplam	184	100

Çiftçilerin arazi varlık durumları incelendiğinde 48 çiftçinin (%26.1) kendi mülkü arazisinin olmadığı görülmüştür (Çizelge 4.3). 10 dekarın altında işlenen araziye sahip işletme sayısı 7 olup (%3.8) oldukça düşük düzeydedir. 11-50 dekar arasında mülk arazisi olan işletme sayısı 51 olup toplam işletme sayısının %27.7'sini oluşturmaktadır. 51-75 dekar alana sahip (%11.4) 21 çiftçinin, 76 – 100 dekar alana sahip (%18.5) 34 çiftçinin ve 101 dekar ve üzeri araziye sahip (%12.5) 23 çiftçinin olduğu görülmektedir. İşletmelerin mülk sahibi olarak arazi varlıkları daha çok orta ve küçük ölçekli görülmektedir. Benzer bir araştırmada da, çiftçilerin kendine ait toplamda

sulu tarım arazi büyüklüğü minimum 2 dekar, maksimum 102 dekar iken, kendine ait sulu tarım arazi büyüklüğü ortalama 38 dekar olduğu, bitkisel üretim faaliyetinde bulunduğu halde hiç kendine ait sulu arazisi olmayan üreticilerin oranının %92.5 olarak tespit edildiği, üreticilerin kiralık olarak kullandığı sulu tarım arazisi yok denecek kadar az olduğu anlaşılmıştır. Yalnızca 3 üretici toplamda 120 dekar sulu arazi kiralayıp kullandığı ve üreticilerin (kendine ait, kiralık, kuru, sulu) toplamda arazi büyüklüğü minimum 18 dekar, maksimum 1180 dekar olup ortalama arazi büyüklüğünün 212 dekar olduğu bildirilmektedir (Daldal, 2016). Emek Tarımsal Kalkınma Kooperatifine ortak işletmelerin ekonomik değerlendirmesini yapan Dedeoğlu ve Yıldırım (2005), işletme başına düşen ortalama arazi miktarının 227.27 dekar olduğunu belirlemiştir. Arazi büyüklüğünün işletme büyüklüğüyle paralel olarak arttığını ve mülk arazinin toplam işletme arazisi içindeki payının %87.95 olduğunu bildirmişlerdir.

Kayseri İli'nde süt sığırcılığı yapan işletmelerin yapısal özelliklerinin incelendiği çalışmada, ortalama arazi genişliğinin 142.3 dekar olduğunu ve bunun %81.5'ini (116.0 dekar) kuru, %18.5'ini ise (26.3 dekar) sulu arazinin oluşturduğu bildirilmiştir. Aynı araştırmada incelenen işletmelerdeki arazi mülkiyetinin %80.9'unun mülk arazi, %13'ünün ortağa tutulan arazi, %6.1'inin ise kiraya tutulan araziden müteşekkil olduğu ifade edilmiştir (Şahin, 2001).

Şekil 4. 1. İşletmelerin arazi varlıkları ve işletme durumları.

Şekil 4.1 incelendiğinde çiftçilerin %73.9'unun mülk sahibi olduğu, kiralık ve ortaklaşa arazi kullanmayı tercih etmedikleri yalnızca çiftçilerin %9.8'inin arazi kiraladıkları, %3.3'ünün ise ortaklaşa arazi kullandıkları görülmektedir. Çiftçilerin %90.2'sinin (166 çiftçi) arazi kiralamadığı, 12 çiftçinin (%6.5) ise 11 – 50 dekarlık bir arazi kiraladığı anlaşılmaktadır. Kiralık arazi kullanımının az olmasından işletmecilerin mevcut arazi imkanları ile yetindikleri anlamına geldiği gibi, ihtiyaçlarını dışarıdan satın aldıkları anlamına da gelmektedir. İşletmelerin kendi mülkü olan arazilerini hiçbir şekilde kiraya vermedikleri, kiraya vermektense arkadaş, akraba ve dosta verildiği, kiralık arazi muamelesi yapılmadığı anlaşılmaktadır. Yapılan benzer bir çalışmada, tarım arazilerine sahip işletmelerin mülk arazisine sahip 14, kiraya verilen araziye sahip 15 çiftçinin olduğu bildirilmektedir (İmamoğlu, 2017). Denizli İli'nde yapılan bir çalışmada, araştırma alanı içindeki işletmelerin %10.6'sının arazisini kiraya verdiği veya araziye kiraladığı rapor edilmektedir (Akın, 2015).

İşletmelerin arazi kiralamadığı gibi başka işletmeler ile ortak arazi kullanımları da oldukça düşüktür. Toplam 184 işletmeden 6 işletmenin (%3.3) ortak arazi kullanmaları da oldukça düşük bir değerdir. 4 işletmenin 100 dekar üzerinde araziye ortak olarak tarımsal faaliyette kullandıkları görülmektedir (Çizelge 4.3). Ortak arazi kullanımının düşüklüğü mevcut arazilerin yeterli olduğunu düşündürdüğü gibi, ortaklaşa kullanılacak yeterince büyük arazilerin olmadığı anlamın da gelmektedir. Çalışmada incelenen toplam 184 işletmenin 44'ünün (%23.9) işletecek veya tarımsal faaliyet yapacak kendi mülkü olan arazisinin olmadığı, 1-50 dekar arazi işleten işletme sayısının 53 (% 28.8), 51- 100 dekar arazi işleten işletme sayısı 56 (%30.4), 101-200 dekar arazisi olan işletme sayısı ise 22 (% 12.0)'dir. Arazi varlığı ve işlenen dekar alan açısından işletmelerin 1-50 dekar ile 51-100 dekar arasında yoğunluk kazandığı (%59.2) orta ölçekli veya düşük ölçekli arazi varlığı olan işletmeler olduğu görülmektedir. 200 dekardan fazla arazisi olan işletme sayısı 9 olup (%4.9) oldukça düşüktür (Çizelge 4.3). Van İli'nde yürütülen bir anket çalışmasında, 540 işletmenin (%62.9) adına kayıtlı tarım arazisinin olmadığı ve 232 işletmenin (%27) ise adına kayıtlı tarım arazisinin olduğu bildirilmektedir (Şahin ve Yılmaz, 2009). Benzer konuda yapılan başka bir çalışmada ise toplam işletme arazilerinin %88.89'unun çiftçilerinin mülk arazisi olduğu, %13.11'inin ise kirayla tutulmuş arazilerden meydana geldiği bildirilmektedir (Menek ve Kızılaslan, 2008).

4.4. Çiftçilere Ait Hayvan Varlıkları ile Tarımsal Destek Alım Durumları

Çizelge 4. 4. İşletmelerin farklı hayvansal üretim durumları

İşletmelerin süt sığırı varlığı	Sayı (Frekans)	Yüzde (%)
Süt sığırı olmayan işletme	78	42.4
1 ve 10 baş süt sığırı olan işletme	79	42.9
11 ile 50 baş süt sığırı olan işletme	26	14.1
51 ile 100 baş süt sığırı olan işletme	1	0.5
Toplam	184	100.0
İşletmelerin besi sığırı varlığı		
Besi sığırı olmayan işletme	167	90.8
1 ve 10 baş besi sığırı olan işletme	9	4.9
11 ile 50 baş besi sığırı olan işletme	8	4.3
Toplam	184	100.0
İşletmelerin toplam büyükbaş hayvan varlığı		
Büyükbaş hayvan sahibi olmayan işletme	73	39.7
1 ve 10 büyükbaş hayvan varlığı olan işletme	77	41.8
11 ile 50 büyükbaş hayvan varlığı olan işletme	33	17.9
51 ile 100 büyükbaş hayvan varlığı olan işletme	1	0.5
Toplam	184	100.0
İşletmelerin koyun varlığı		
Koyun sahibi olmayan işletme	17	9.2
1 –50 baş koyunu olan işletme	12	6.5
51 - 100 baş koyunu olan işletme	51	27.7
101 - 150 baş koyunu olan işletme	49	26.6
151 - 200 baş koyunu olan işletme	18	9.8
201 - 250 baş koyunu olan işletme	16	8.7
251 baş ve üzeri koyunu olan işletme	21	11.4
Toplam	184	100.0
İşletmelerin keçi varlığı		
Keçi sahibi olmayan işletme	100	54.3
1 –50 baş keçisi olan işletme	51	27.7
51 - 100 baş keçisi olan işletme	32	17.4
101 - 150 baş keçisi olan işletme	1	0.5
151 - 200 baş keçisi olan işletme	0	0
201 - 250 baş keçisi olan işletme	0	0
251 baş ve üzeri keçisi olan işletme	0	0
Toplam	184	100.0
İşletmelerin toplam küçükbaş hayvan varlığı		
Küçükbaş hayvan sahibi olmayan işletme	16	8.7
1 –50 baş hayvan varlığı olan işletme	9	4.9
51 – 100 küçükbaş hayvan varlığı olan işletme	47	25.5
101 - 150 küçükbaş hayvan varlığı olan işletme	49	26.6
151 - 200 küçükbaş hayvan varlığı olan işletme	24	13.0
201 - 250 küçükbaş hayvan varlığı olan işletme	14	7.6
251 küçükbaş ve üzeri hayvan varlığı olan işletme	25	13.6
Toplam	184	100.0

Çizelge 4.4. İşletmelerin farklı hayvansal üretim durumları (devam)

Arı Kovanı sayısı	Sayı (Frekans)	Yüzde (%)
Arı kovanı olmayan işletme	181	98.4
1-10 adet arı kovanı olan işletme	1	0.5
51-100 adet arı kovanı olan işletme	2	1.1
Toplam	184	100.0
Tavuk sayısı		
Tavuk sahibi olmayan işletme	155	84.2
1-10 adet tavuk olan işletme	18	9.8
51-100 adet tavuk olan işletme	11	6.0
Toplam	184	100.0

Büyükbaş hayvancılığın en önemli bileşeninin birinin süt sığırcılığı, diğerinin ise besi sığırcılığı olduğu bilinmektedir. Yapılan çalışmada 184 işletmenin 78'i süt sığına (%42.4), 167'si (%90.8) ise besi sığına sahip değildir. Süt sığırcılığı yapan çiftçilerin 79 tanesinin (% 42.9) işletmesinde 1-10 baş süt sığına bulunmaktadır. 11-50 baş süt sığına sahip işletme sayısı 26 olup (%14.1), süt sığına sayısı 50 baştan fazla işletme sayısı 1 adettir. 1-10 baş besi hayvanı yetiştiren işletme sayısı 9 adet (% 4.9) iken, 11 ile 50 baş besi sığına olan işletme sayısı ise 8 adet (% 4.3)'tir. Büyükbaş hayvan sahibi olmayan işletme sayısı 73 adet olup toplam işletme sayısının %39.7'sini oluşturmaktadır. Büyükbaş hayvan varlığı bakımından 184 işletmenin %60.3'ünün (111 çiftçi) büyükbaş hayvana sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu oran aslında bölgede büyükbaş hayvancılığa ciddi anlamda önem verildiğini de göstermektedir. İşletmelerin (77 adedi % 41.8) büyük çoğunluğunun 1-10 baş hayvana sahip olduğu ve bu işletmelerde amatör yetiştiriciliğin yapıldığı ve sadece aile geçimini sağlamak amacıyla yapılan bir uygulama olduğu düşünülmektedir. 11 ile 50 büyükbaş hayvan varlığı olan işletme sayısı 33 olup toplam işletme sayısının %17.9'unu oluşturmakta ve bu işletmelerin daha çok ticari işletmeler olduğu tahmin edilmektedir. Büyükbaş hayvan varlığı bakımından daha ziyade küçük aile işletmelerinin var olduğu düşünülmektedir. Süt sığırcılığı yapan işletme sayısının besi hayvancılığı yapan işletme sayısından daha fazla olduğu görülmektedir. Çok az düzeyde orta ölçekli işletme bulunmakla birlikte büyük işletme kapasitesine sahip bir adet işletme bulunmaktadır. Bu durum ilçedeki büyükbaş hayvancılığın daha çok küçük çaplı aile işletmeleri şeklinde bulunduğunu göstermektedir (Çizelge 4.4).

Hem süt sğırı hem besi sğırı işletmeleri göz önüne alındığında ilçedeki işletmelerin çoğunlukla ana süt sğırı yetiştiriciliği yaptığı, besi sğırcılığına çok sıcak bakmadıkları anlaşılmaktadır. Bu durumunun nedeni olarak, Van ve çevresinde et işletme tesislerinin azlığı gösterilebilir. Yapılan bir araştırmada, bölgede süt sığırcılığı yapan üreticilerin oranı %28.0, besi sığırcılığı yapan üreticilerin oranı ise %21.2 olarak bildirilmiştir. Süt sığırcılığı işletmelerindeki minimum süt sğırı sayısının 1, maksimum sayısının 50, ortalama süt sğırı sayısının yaklaşık 14 baş ve besi sığırcılığı yapan işletmelerdeki minimum besi sğırı sayısının 1, maksimum besi sğırı sayısının ise 60 olduğu bildirilmektedir (Daldal, 2016). Kayseri İli süt sğırcılık işletmeleri üzerinde yapılan bir çalışmada, incelenen işletmelerin %26.5'inin 1-5 baş, %29.6'sının 6-10 baş, %27.8'inin 11-20 baş ve %16'sının 21 baş ve daha fazla sağmal ineğinin olduğunu saptamışlardır (Demir ve ark., 2014). Yavuz ve Aksoy (2008), Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki hayvancılık işletmelerinin AB uyumu ve rekabet edilebilirliği üzerine yaptıkları çalışmada, işletmelerin %66.7'sinin büyükbaş hayvan bulundurmadığını, %11.6'sının 1-5 baş ve %8.3'ünün ise 6-9 baş büyükbaş hayvana sahip olduklarını bildirmişlerdir. Aynı araştırmada Van İli'ndeki işletmelerin %73.9'unun büyükbaş hayvancılık ile uğraşmadığını, %13.5'inin 1 ile 5 baş, %7.2'sinin ise 6 ile 9 baş ve %5.3'ünün ise 10 baş ve üzeri büyükbaş hayvan bulundurduğunu belirlemişlerdir. Erzincan İli süt sğırcılığının yapısal özelliklerini inceleyen zyrek ve ark (2014) işletme başına düşen hayvan sayısını 10.6 baş olarak tespit etmişlerdir. Edirne İli Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği'ne ye işletmelerin yapısal özelliklerinin incelendiği bir başka çalışmada, işletme kapasiteleri itibariyle; işletmelerin %12.3'ünün 20 baş, %24.6'sının 30 baş, %50.9'unun 50 baş ve %1.8'inin 100 baş hayvan kapasitesine sahip olduğunu ve işletme başına düşen ortalama hayvan varlığı dikkate alındığında, işletmelerin % 26.3'nde 11-20 baş, %33.3'nde 21-30 baş, %28.1'inde 31-50 baş sığır bulunduğunu belirtmişlerdir. Diyarbakır İli'nde süt sğırcılığının yapısal durumunu inceleyen Tutkun ve ark (2017), işletme başına ortalama büyükbaş hayvan sayısını 46.7 baş, ortalama sağmal inek sayısını ise 27.8 baş olarak belirlemişlerdir.

Hem süt sğırı hem besi sğırı işletmeleri göz önüne alındığında mevcut çalışmadan ilçedeki işletmelerin çoğunlukla ana süt sğırı yetiştiriciliği yaptığı, besi sğırcılığına çok sıcak bakmadıkları anlaşılmaktadır. Bunun da en önemli sebebi, Van ve çevresinde et işletme tesislerinin az veya yeterli olmamasıdır.

Çizelge 4.4'de küçükbaş hayvanlar içerisinde koyun yetiştiriciliği incelendiğinde, koyun sahibi olmayan işletme sayısı 17 olup, toplam işletme sayısının %9.2'sini oluştururken, 167 işletmede (%91.8) koyun yetiştiriciliği yapıldığı görülmektedir. 12 işletmenin (%6.5) 1-50 baş, 51 işletmenin (%27.7) 51-100 baş, 49 işletmenin (%26.6) 101-150 baş, 18 işletmenin (%9.8) 151-200 baş, 16 işletmenin (%8.7) 201-250 baş arasında, 21 işletmenin (%11.4) ise 251 ve üzeri küçükbaşa sahip olduğu görülmektedir (Çizelge 4.4). Bu sonuçlara göre ilçedeki işletmelerin hayvansal faaliyetler içerisinde daha çok koyun yetiştiriciliğine yatkın olduğu ve çiftçilerin önemli geçim kaynağı olarak koyuncululuğu tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Keçi yetiştiriciliği alanında toplam 84 işletmenin faaliyet yürüttüğü görülmüştür. Bu işletmeler içerisinde 1-50 baş arasında keçiye sahip olan 51 işletmenin (%27.7), 51-100 baş arasında keçiye sahip 32 işletmenin (%17.4) ve 101-150 baş keçiye sahip 1 işletmenin (%0.5) olduğu belirlenmiştir. Keçi yetiştiriciliği yapmayan 100 işletmenin (%54.3) olması, bölge halkının keçi yetiştiriciliğine koyundan daha az önem verdiğini göstermiştir.

Küçükbaş yetiştiriciliği ile uğraşan toplam 168 işletmenin olduğu görülmüştür. İşletme sahibi olmayan 16 kişinin (%8.7) olduğu tespit edilmiştir. 1-50 baş küçükbaş işletmeye sahip 9 işletme (%4.9), 51-100 baş işletmeye sahip 47 işletme (%25.5), 151-200 baş yetiştiricilik yapan 24 işletme (%13), 201-250 baş arasında yetiştiricilik yapan 14 işletme (%7.6) ve 250 ve üzeri baş yetiştiricilik yapan 25 işletme (%13.6) tespit edilmiştir (Çizelge 4.4). Bölgenin küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine uygunluğu ve dağlık yüksek kesimlerin sadece küçükbaş hayvanlar tarafından değerlendirilmesi, ekonomik açıdan işletmeleri rahatlatmakta ve büyük bir geçim kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan benzer bir araştırmada, 146 işletme içerisinde koyun yetiştiriciliği ile uğraşan üretici oranının %2 olduğu, işletmesinde en az koyunu olan çiftçinin 5 baş, en fazla koyuna sahip çiftçinin 176 baş, işletmedeki minimum keçi sayısının 25 baş, maksimum keçi sayısının ise 125 baş olduğu bildirilmektedir (Daldal, 2016). Bursa İli'nde yürütülen çalışmada, ortalama sürü büyüklüklerine ilişkin elde edilen değerlerden, genellikle küçük sürülerin daha yoğun olarak yetiştirildiği, sürü büyüklüğü bakımından en yüksek değerler %27.7 ile 0-50 baş koyuna sahip sürüler olduğu, %21.3'lük bir oran ile 51-75 baş koyuna sahip işletmelerin ilk sıraları aldığı, 151 baş ve daha fazla koyuna sahip olan işletmelerin toplamda %10.6 gibi bir değer gösterdiği anlaşılmaktadır. Amasya İli'nde hayvancılık destekleme politikalarını irdeleyen Yavuz

(2016), ildeki koyun işletmelerini büyük ölçekli ve bu oranın da %16.7 olduğunu belirlerken küçük ve orta ölçekli koyunculuk işletmesinin bulunmadığını bildirmiştir.

Siirt İli ve çevresindeki küçükbaş hayvancılık işletmelerinin %31.9'unun 26-50 baş, % 29.8'inin 51-100 baş, % 18.9'u 101-250 baş, % 10'nun ise 251 ve üzeri küçükbaş hayvana sahip olduğu ve bu işletmelerin % 90'ının 250 hayvandan daha az küçükbaş hayvana sahip olduğu bildirilmektedir (Bakır ve ark., 2017).

Diyarbakır İli'ni temsil edecek şekilde keçicilik işletmelerinin yapısal durumunu inceleyen Araç ve Daşkiran (2010) işletmelerdeki koyun sayısının 4839 baş, keçi sayısının ise 4754 baş olduğunu tespit etmişlerdir. Koyun ve keçi sayıları bakımından ilçeler arasındaki benzerliğin, koyun ve keçilerin büyük bir oranda birlikte yetiştirildiklerinden kaynaklandığını bildirmişlerdir.

Arılı kovan ve kanatlı yetiştiriciliği incelendiğinde, 184 işletme içerisinde sadece 3 işletmenin arı kovanına sahip olduğu ve 1 işletmede 1-10 arasında, 2 işletmede ise 51-100 kovanın bulunduğu görülmektedir (Çizelge 4.4). Kanatlı yetiştiriciliği yapan 29 işletme içerisinde 1-10 adet tavuğa sahip 18 işletmenin (%9.8) amatör bir şekilde tavukçuluk yaptığı anlaşılmıştır. 11-50 adet tavuğu olan 11 işletmede (%6) çok az eğitimle işi daha programlı yaptıkları tespit edilmiştir. Geri kalan 155 işletmenin ise (%84.2) tavuk yetiştiriciliği ile uğraşmadıkları görülmektedir. İlçede tavuk yetiştiriciliği ile ilgili seminer, konferans veya eğitimlerin yetersizliğinden dolayı bölge insanının bu işe profesyonel olarak sıcak bakmadığı düşünülmektedir.

Tarımsal desteklemelerin çiftçiler üzerindeki önemine bakıldığında, 176 işletmenin (%95.7) desteklemelerden yararlandıkları görülmektedir. Bu durum ilçedeki çiftçilerin tarımsal desteklemelerden haberdar olduğunu göstermektedir. Kalan 8 işletmenin (%4.3) ise desteklemelerden yararlanmadığı tespit edilmiştir. Tarımsal desteklemelerden yararlanmayan bu işletmelerin 1 tanesi (%12.5) miras problemlerinden dolayı destek alamadığını, 3 işletmenin (% 37.5) ise verilen destekleme miktarını az bulduğu için başvuru yapmadıklarını belirtmişlerdir. 2 işletme (%25) desteklemelerden haberinin olmadığını bildirirken, 2 işletme de (%25) kadastro probleminden dolayı destek başvurusu yapmadıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.5).

Çizelge 4. 5. İşletmecilerin tarımsal desteklemelerden yararlanmaları ile ilgili durumlar

	Sayı (Frekans)	Yüzde (%)
Tarımsal desteklemelerden yararlanma durumu		
Evet, yararlanıyorum	176	95.7
Hayır, yararlanmıyorum	8	4.3
Toplam	184	100
Destekleme almama nedenleri		
Desteklemelerden haberim yok	2	25
Verilen desteklemeği az bulduğum için başvurmadım	3	37.5
Miras Problemi	1	12.5
Diğer / Kadastro	2	25
Toplam	9	100

Van Başkale ilçesinde destekleme almayan çiftçiler, miras problemi, destekleme miktarın az olması ve destekten haberlerinin olmamasını gerekçe olarak bildirmişlerdir. Van İli'nde yapılan bir araştırmada, 858 işletme içerisinde 665 tanesinin (%77.5) tarımsal destekleme almadığı, 193 tanesinin (%22.5) ise tarımsal destekleme aldığı bildirilmektedir (Anonim, 2018). Daldal (2016) tarafından 146 işletme ile yapılan bir anket çalışmasında, işletmelerin hepsinin tarımsal destekleme aldığı bildirilmektedir. Kahramanmaraş İli Merkez İlçeleri'nde 177 çiftçi ile yapılan anket çalışmasında, 177 çiftçinin 130'unun tarımsal destekleme aldığı, 47 çiftçinin destekleme almadığı, desteklemelerin genellikle nakit destekleme ödemelerinden ziyade tarımsal girdilerde (mazot, gübre, ilaç vb.) ciddi indirimlerin sağlanması şeklinde yapıldığı ifade edilmiştir. Aynı çalışmada üreticilerin ürünlerini değerince satılabilmesi için uygun pazar ortamının sağlanması gerektiği ve bunun eksikliğinin önemli bir sorun olarak karşılına çıktığı bildirilmiştir (Erdal ve ark., 2013). Yozgat İl'inde süt sığırcılığı üzerine kaba yem desteklemelerinin etkilerinin incelendiği çalışmada (Saygı ve Alarslan, 2012), işletmelerde kaba yem desteği alan çiftçilerin %34.37'sinin süt toplama merkezinin olmaması nedeniyle ürettikleri sütü satamadıklarından dolayı süt sığırı yetiştiriciliğini karlı bulmadıklarını, destek almayan işletmelerin ise %25.92'sinin hayvancılık desteklerinin yetersiz oluşu nedeniyle süt sığırı yetiştiriciliğini karlı bulmadıklarını bildirmişlerdir. Tokat İli'nde Doğrudan Gelir Desteği (DGD)'nin üreticiler üzerindeki etkisini inceleyen Menek ve Kızılaslan (2008), işletmelerin %58.24'ünün aldıkları DGD'nin tamamını tekrar tarıma tahsis ettiklerini, tarım dışı kullanan işletmelerin oranının ise % 6.59 olduğunu tespit etmişlerdir. Tarımsal işletmeler açısından

hayvancılık desteklemelerini değerlendiren Yavuz (2016), küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin sırasıyla %63.8, %96.6 ve %61.1'inin hayvancılık desteklerinden yararlandığını ve hayvancılık desteklerinden yararlanma düzeyinin bu faaliyete yeni başlayan ve son 15 yıldır bu faaliyetin içinde bulunan işletmelerde daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

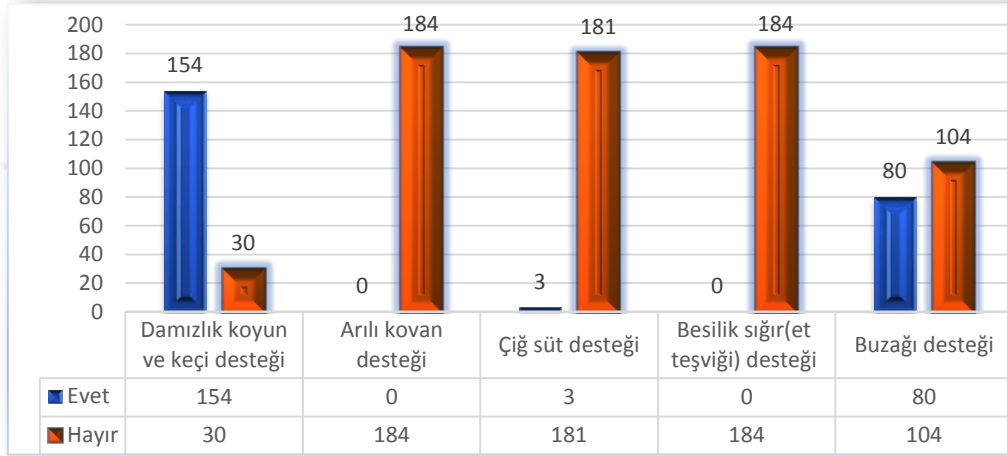
4.5. Çiftçilere Ait Tarımsal Destekleme Kalemleri

Çizelge 4. 6. Tarımsal ürünlere verilen teşviklere çiftçilerin eğilimi

	Sayı (Frekans)	Yüzde(%)
Besilik sığır (et teşviği) desteği alıp almadığı		
Evet, alıyorum	0	0
Hayır, almıyorum	184	100
Toplam	184	100
Buzağı desteği alıp almadığı		
Evet, alıyorum	80	43.5
Hayır, almıyorum	104	56.5
Toplam	184	100
Çiğ süt desteği		
Evet, alıyorum	3	1.6
Hayır, almıyorum	181	98.4
Toplam	184	100
Damızlık koyun ve keçi desteği alıp almadığı		
Evet, alıyorum	154	83.7
Hayır, almıyorum	30	16.3
Toplam	184	100
Arılı kovan desteği alıp almadığı		
Evet, alıyorum	0	0
Hayır, almıyorum	184	100
Toplam	184	100
Mazot - Gübre desteği alıp almadığı		
Evet, alıyorum	111	60.3
Hayır, almıyorum	73	39.7
Toplam	184	100
Prim desteği alıp almadığı		
Evet, alıyorum	111	60.3
Hayır, almıyorum	73	39.7
Toplam	184	100

Tarımsal ürün desteklemeleri içerisinde çiftçilerin besicilik veya et teşviği ve arılı kovan desteği almadıkları görülmektedir. Hayvansal ürünlerden çiğ süt desteği

yalnızca 3 işletmenin aldığı, buzağı desteği olarak 104 işletme (%56.5) destek almazken, 80 işletmenin (%43.5) bu destekten faydalandığı görülmüştür. %83.7'lik bir oranla 154 işletme damızlık koyun-keçi desteklemesinden yararlanırken, mazot - gübre ve prim desteğinin faydalanan işletme oranının %60.3 olduğu görülmektedir (Çizelge 4.6). Şekil 4.2 incelendiğinde; çiftçilerin, devletin verimi artırma veya çiftçinin gelir düzeyine katkıda bulunma amacıyla verdiği desteklerden yeterince faydalanmadıkları görülmektedir.

Şekil 4. 2. Hayvancılık destekleme kalemleri.

Şekil 4.3'de gübre ve mazot desteği alan işletme sayısı ile prim desteği alan işletme sayısının benzer olduğu (111) görülmektedir. Gübre desteğini üreticiler açısından değerlendiren Aydın ve Özkan (2017), destekleme alan üreticilerin %88.89'unun gübre desteğini gübre kullanımından önce almak istediklerini, %95.56'sının gübreyi satın aldıkları tarihte gübre desteğini alamadıklarını belirtmişlerdir. Aynı araştırmada gübre desteği alan üreticilerin %68.89'u, destekleme almayan üreticilerin ise %86.67'si kullanılan gübrenin fatura bedeline göre gübre desteği verilmesi gerektiğini bildirmişlerdir. 2019 yılı mazot gübre desteği tebliğine göre dekar başına mazot desteği 19TL/da'dır. Mazot desteğinin dekara belli bir miktar para olarak verilmesi, rafine çıkış fiyatlarının yıl içinde artmasına bağlı olarak mazot fiyatının yükselmesi karşısında destek miktarının azalmasına neden olmaktadır. Çalışmada elde edilen veriler değerlendirildiğinde, işletmelerin önemli bir kısmı (73) bu nedenden dolayı mazot desteğinden yararlanmamıştır.

Şekil 4. 3. Bitkisel destek kalemleri.

Çizelge 4. 7. Çiftçilerin yıllara göre farklı tarımsal faaliyetler için destekleme dönemleri

	2016		2017		2018	
	Sayı (Frekans)	Yüzde (%)	Sayı (Frekans)	Yüzde (%)	Sayı (Frekans)	Yüzde (%)
Koyun-Keçi Destekleme Zamanı (Ay)						
Mayıs	19	12.3	19	12.3	0	0.0
Haziran	135	87.7	135	87.7	0	0.0
Mart	0	0.0	0	0.0	154	100
Toplam	154	100	154	100	154	100
Buzağı Destekleme Zamanı (Ay)						
Mart	0	0.0	0	0.0	80	100
Mayıs	80	100	80	100	0	0.0
Toplam	80	100	80	100	80	100
Mazot- Gübre Destekleme Zamanı ile Fark Ödemeleri (prim desteği) Destekleme Zamanı (Ay)						
Şubat	5	4.5	5	4.5	0	0.0
Mart	70	63.0	70	63.0	111	100
Nisan	36	32.5	36	32.5	0	0.0
Toplam	111	100	111	100	111	100
Çiğ Süt Destekleme Zamanı (Ay)						
Mart	2	66.7	2	66.7	3	100
Haziran	1	33.3	1	33.3	0	0.0
Toplam	3	100	3	100	3	100

Damızlık koyun-keçi desteklemeleri incelendiğinde, 2016 ve 2017 yılında 154 (%83.7) işletmenin söz konusu destekten yararlandığı görülmektedir. 135 (%87.7) işletme bu destekleme paralarını Haziran ayında alırken, 19 işletmenin (%12.3) destekleme paralarını Mayıs ayında aldığı görülmüştür. 2018 yılına gelindiğinde Türkiye’de yaşanan seçimlerden dolayı destekleme ödemelerinin erkene alınmış ve 154

işletme (%100) destekleme paralarını Mart ayında almıştır. 2016, 2017 ve 2018 yıllarında buzağı desteklemesinden 80 (%43.5) işletme yararlanmış ve bunların hepsi 2016 ve 2017 yıllarında Mayıs ayında, 2018 yılında ise Mart ayında desteklemelerini almışlardır. 2016 ve 2017 yıllarında bitkisel üretim desteklemelerinden gübre, mazot ve fark ödemeleri (prim desteği) desteğini alan 111 çiftçinin (%60.3), %5'i Şubat ayında, 70'i Mart ayında, 36'sı da Nisan ayında desteklemelerini aldığı görülmüştür. 2018 yılında ise aynı desteği 111 işletme Mart ayında almıştır. 2016 ve 2017 yıllarında çiğ süt desteklemelerini alan 3 işletmenin (%1.6)'si Mart ayında ve 1'i Haziran ayında desteklemeden faydalanmıştır. 2018 yılında 3 işletme desteklemelerini Mart ayında almışlardır (Çizelge 4.7).

Hayvancılık faaliyetinde bulunan yetiştiricilerin %66.7'si yem bitkileri ürettiği için mazot ve gübre desteğinden yararlanırken, %33.3'ü bu destekten faydalanmamıştır (Yavuz, 2016). Tokat İli'nde Daldal (2016) tarafından yapılan bir başka araştırmada, işletmelerin %22.6'sının çiğ süt desteği, %2.1'inin damızlık koyun ve keçi desteği, ankete katılan işletmelerin tamamının ise mazot ve gübre desteği aldıkları bildirilmiştir. Aynı araştırmada, 2013, 2014 ve 2015 yıllarında üreticilerin büyük bir kısmının (%60-70 arası) ilk ödeme dönemine müracaat edip Ocak ayı içerisinde destekleme paralarını aldıklarını, kalan kısmı diğer ödeme dönemi olan Mart ayı içerisinde aldıklarını ve üreticilerin bu destekleme miktar ve zamanından memnun olmadıklarını bildirmiştir. Çallı (2016) Tokat İli hayvancılık desteklemeleri üzerinde yaptığı bir araştırmasında küçük, orta ve büyük çaplı işletmelerin sırasıyla %59.15, %44.62 ve %49.47'sinin desteklerden yararlandığını tespit etmiştir. Ayrıca küçük ölçekli işletmelerin çiğ süt desteğinden %44.83; büyük ölçekli işletmelerin ise bu destekten %76.67 oranında yararlandıklarını bildirmiştir. Ata ve Yılmaz (2015), Burdur İli'nde geliştirilmiş süt sığırcılığı işletmelerin ortalama 48542,46 TL/işletme destekleme aldığını ve bu desteğin %31.35'ini süt teşvik primi, %23.69'unu anaç sığır, %20.90'ını soğutulmuş süt primi, %8.02'sini yem bitkisi üretimi ve %4.6'sını da buzağı desteğinin oluşturduğunu bildirmişlerdir.

4.6. Çiftçilerin Desteklemeler İle İlgili Düşünceleri

Çiftçilerin 129'u (%70.1) ödeme zamanından memnun olduğunu ve destekleme ödemelerinin zamanında yapıldığını düşünürken, %26.6'sı zamansız ödeme yapıldığını ifade etmişlerdir. Desteklemelerin ödeme zamanından memnun olmayan 49 işletmeye (%26.6) rastlanmış ve zamansız ödeme yapıldığından yakınıldığı, alınan desteklemelerin çoğunlukla ev ihtiyaçlarında kullanıldığı ifade edilmiştir. Destekleme ödemeleri hakkında olumlu veya olumsuz bir yorum yapmayan 6 işletmeye (%3.3) rastlanmış, çekimser kalmayı tercih ettikleri anlaşılmıştır. Hayvancılık desteklemelerinin işletmelerde üretim yapmalarını teşvik edip etmediği yönündeki durum incelendiğinde, 123 işletme (%66.8) desteklemelerin üretimi teşvik ettiğini, 61 işletme (%33.2) ise destekleme miktarının yetersiz olduğunu ve üretimi teşvik etmediğini teşvik miktarının artırılması gerektiğini belirtmiştir (Çizelge 4.6.1). Daldal (2016), 146 çiftçinin tarımsal desteklemelerden memnun olup olmadıklarını araştırdığı çalışmada, üreticilerin %93.8'ini desteklemeleri yeterli bulmadığını, %6.2'sinin ise ödemelerden memnun olduklarını vurgulamıştır. Anket yapılan 146 üreticinin araştırma bölgesinde en fazla yetersiz gördüğü desteklemeler arasında mazot, gübre ve toprak analizi desteği (%96.6), hububat fark ödemesi desteği (%92.5), sertifikalı tohum kullanım desteği (%40.4) ve çiğ süt desteğinin (%23.3) olduğunu bildirmiştir.

Hayvan desteklemelerinin üretimi teşvik ettiğini kabul eden 123 işletme içerisinde 23 çiftçi (%18.7) süt üretiminin arttığını ve süt üretiminin daha düzenli olduğunu savunmuştur. Desteklemeler sayesinde hayvan sayısında artış olduğunu savunan 92 işletmenin (%74.8) yanı sıra 7 işletme de (%5.7) desteklemelerden daha fazla yem ihtiyacını karşıladıklarını ifade etmişlerdir. Desteklemelerin etkisiyle yem bitkileri üretiminin arttığını ifade eden 7 (%5.7); bina, alet ve ekipman varlığında artış olduğunu savunan 1 işletme (%0.8) belirlenmiştir. Bu konuda yapılan bir araştırmada 146 üreticinin %97.9'u aldığı desteklemenin tarımsal üretimi artırmadığını ifade ederken, sadece %2.1'inin tarımsal üretimde artışa neden olduğunu kabul etmiştir (Daldal, 2016). Türkiye'de 2000-2015 yılları arasında %25.91 büyükbaş ve %10.24 küçükbaş sayısında artışın olduğu bildirilmektedir (Çallı, 2016). Aynı araştırmacı Tokat İli'nde %4.41 oranında büyükbaş, %41.40 oranında ise küçükbaş sayısında artış olduğunu ve destek miktarlarının 2004 ve 2014 yılları arasında %130.91 oranında arttığını belirtmiştir. Ata ve Yılmaz (2015) Türkiye'de uygulanan hayvansal üretime destekleme politikalarının süt sığırcılığı işletmeleri üzerindeki yansımalarını

incelemişler ve geliştirilmiş modern süt sığırı işletmelerinde brüt kar değerinin geleneksel işletmelere göre artış gösterdiğini ve hayvancılık desteklerinin brüt kar üzerine etkisinin önemli olduğunu bildirmişlerdir. Aynı araştırmacı gayri safi üretim değeri içerisinde süt sığırı işletmelerinin almış oldukları desteklerin payının modern işletmelerde %15.50 iken, geleneksel işletmelerde ise %10.07 olduğunu bildirmiştir.

Çizelge 4. 8. Desteklemelerin ödenme zamanlarının değerlendirilmesi

	Sayı (Frekans)	Yüzde (%)
Destekleme ödenme zamanlarından memnuniyet durumu		
Memnunum	129	70.1
Memnun değilim	49	26.6
Diğer	6	3.3
Toplam	184	100
Hayvancılık desteklemelerinin üretimi teşvik edip etmediği durumu		
Üretimi teşvik etti	123	66.8
Üretimi teşvik etmedi	61	33.2
Toplam	184	100
Desteklemelerin işletmede nasıl bir iyileşmeye neden olduğu durumu		
Süt üretimini artırdı	23	18.7
Hayvan varlığında artış oldu	92	74.8
Daha fazla yem bitkileri üretimi yapıldı	7	5.7
Bina, alet ve ekipman varlığında artış oldu	1	0.8
Toplam	123	100
Yapılan tarımsal faaliyeti geçim kaynağı olarak görme durumu		
Geçim kaynağı olarak görüyorum	157	85.3
Geçim kaynağı olarak görmüyorum	27	14.7
Toplam	184	100
Verilen desteklemenin işletmelerce nasıl karşılandığı durumu		
Olumlu/faydalı karşılıyorum	141	76.6
Olumsuz/faydasız karşılıyorum	43	23.4
Toplam	184	100
Verilen desteklemelerin yeterli olup olmadığı durumları		
Yeterli buluyorum	8	4.3
Yetersiz buluyorum	176	95.7
Toplam	184	100

Çalışma materyalini oluşturan 184 işletmeden 157 (%85.3)'si tarımsal faaliyette bulunmalarının bir zaruretten kaynaklandığını ve geçim kaynağı gördüklerini başka geçim kaynaklarının olmadığını, 27 (%14.7)'si ise başka işlerle de uğraştıklarını ifade etmişlerdir. 184 işletmeden 141 adeti (%76.6) tarımsal desteklemelerin işletmeler açısından faydalı olduğunu ifade ederken, 43 işletmenin (%23.4) ise çeşitli sebeplerle desteklemelerin faydalı olmadığını ve alınan desteklemenin çiftçileri çalışmamaya

teşvik ettiğini bildirmişlerdir. 184 işletmeden 176 çiftçi (%95.7) tarımsal girdilerin çok büyük külfet olduğunu ve aldıkları desteklemenin harcadıkları girdiyi karşılamadığını ve verilen desteklemelerin yeterli olmadığını savunurlarken, yalnızca 8 işletme (%4.3) verilen desteklemelerin yeterli olduğunu ve ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayabildiklerini bildirmişlerdir (Çizelge 4.8). Desteklemelerin üretici bazında çoğunlukla yetersiz bulunması, çoğu çiftçi tarafından uygulanan tarımsal destekleme politikalarının eleştirilmesine sebep olmuştur. İmamoğlu (2017) tarımsal destek alan üreticiler üzerinde yapılan anket çalışmasında hayvan başına verilen destekten %77 düzeyinde yararlandıklarını ve bu desteği alanların %38'inin memnun ve faydalı olduğunu bildirmiştir. Topcu (2008), çiftçilerin tarımsal destekleme politikalarından faydalanma istekliliğinde etkili faktörlerin analizini yapmış ve üretimde gerçek verimliliği sağlama çabası içerisinde olan işletmecilerin tarımsal faaliyet dışı ve tarımsal faaliyet gelirleri arttıkça, tarımsal destekleme politikalarından faydalanma istekliliklerinin de arttığını bildirmiştir. Sakarya ve ark. (2007), yerel kalkınmada tarım finansman desteği olarak DGD üzerine yapılan bir başka araştırmada, DGD sisteminin yararlı olup olmadığı sorulduğunda %69'unun uygulamayı yararlı bulduğunu, %31'inin ise yararlı bulmadığını tespit etmişlerdir. Ayrıca ankete katılanlar sistemi olumlu bulmalarına rağmen, %98 gibi çok büyük bir oranda verilen DGD miktarının yetersiz olduğunu bildirmişlerdir.

4.7. Çiftçilerin Aldığı Destekleme Tutarlarının Değerlendirilmesi

Yapılan araştırmada, 184 işletmeden yalnızca hayvansal üretim faaliyetlerinden dolayı destek alan 85 işletmenin (%46.2); hem bitkisel hem hayvansal üretim faaliyetinden birlikte destek alan 97 işletmenin (%52.7); sadece bitkisel üretim faaliyetinden dolayı 2 işletmenin (%1.1) destek aldığı tespit edilmiştir. Alınan desteklemelerin kullanıldığı alanlara bakıldığında ağırlıklı olarak o dönem hangi tarımsal girdiye ihtiyaç var ise ona harcadığı 94 işletme (%51.1) tarafından ifade edilmiştir. 39 işletme (%21.2) alınan tarımsal desteği yine tarımsal üretim faaliyetlerine harcadığını ifade ederken, 14 işletme (%7.6) borç ödemelerinde, 2 işletme (%1.1) ise ihtiyacı olan gübre ve mazot alımında kullandığını belirtmiştir. Alınan tarımsal

desteklemelerin doğrudan yine tarımsal faaliyet alanlarına kullanım oranının yüksek olması olumlu bir durumdur.

Hayvancılık için alınan desteğin yüzde kaçının hayvancılığa yatırım olarak geri döndüğüne bakılmış ve 184 işletmeden 16 kişi % 0-5 arasında yatırım yaptığını ifade ederek toplam işletmelerin %8.7'sini oluşturmuştur. %5-25 arasında yatırım yapan 17 işletme (%9.2) ve %25-50 arasında yatırım yapan 63 işletmenin (%34.2) olduğu, %50-100 arasında yatırım yapan 88 işletmenin ise toplam işletmelerin %47.8'ini oluşturduğu görülmektedir (Çizelge 4.9). Hayvancılık faaliyetleri için alınan tüm desteğin yine hayvancılığa geri dönmediği, ancak alınan desteğin yarısı veya yarısından fazlasının yine hayvancılığa döndüğü görülmektedir.

Çizelge 4. 9. İşletmelerin aldığı tarımsal desteklemelerin durumu

	Sayı (Frekans)	Yüzde (%)
Hangi tarımsal faaliyet için destek alındığı		
Bitkisel üretim için destekleme alanlar	2	1.1
Hayvansal üretim için destekleme alanlar	85	46.2
Hem bitkisel hem hayvansal üretim için destekleme alanlar	97	52.7
Toplam	184	100
Tarımsal desteklemelerin nasıl kullanıldığı		
Tarımsal üretim faaliyetleri için kullanıldığı	39	21.2
Kişisel ihtiyaçlar için kullanıldığı	20	10.9
O dönem hangi tarımsal girdiye ihtiyaç olduğuna göre kullanıldığı	94	51.1
Öncelikle ev ihtiyaçları için değerlendirildiği	11	6.0
Borç ödemedede kullanıldığı	14	7.6
İşçilik giderlerinde kullanıldığı	4	2.2
İhtiyaç duyulan gübre ve mazot alımında kullanıldığı	2	1.1
Toplam	184	100
Alınan desteklemenin hayvancılığa ne kadar yansıyor		
%0-5	16	8.7
%5-25	17	9.2
%25-50	63	34.2
%50-100	88	47.8
Toplam	184	100

Tarımsal desteklerden yararlanan çiftçilerin %58.24'ünün desteklemeyi aldıklarında tarımsal üretimi artırıcı faaliyetlere harcadığını tarımsal girdilerin öncelik sıralamasının olduğunu ve verilen desteğin tarım dışı faaliyetlerde kullanılma oranının %35.16 olduğu Menek ve Kızılaslan. (2008) tarafından rapor edilmiştir. Tekirdağ İli'ne

bağlı 11 ilçede toplam 146 işletmede yapılan bir çalışmada, çiftçilerin %73'ünün bitkisel üretim ile uğraştıkları, kalan %27'sinin ise hem bitkisel hem hayvansal üretim ile ilgilendikleri, desteklemeleri çiftçilerin ağırlıklı olarak borç ödemelerinde ve o dönemde hangi tarımsal girdiye ihtiyaç varsa ona kullandıkları, destekleme miktarı ve destekleme çeşidi ne olursa olsun fark etmediği, desteklerin kullanım şeklinin destek ödeme zamanına göre şekillendiği, üreticilerin %98.6'sının tarımdan kazandığını tekrar tarımsal faaliyetler de yatırım olarak kullandığı ve tarımsal faaliyetlerin devamı için tekrar tarıma yatırım yapma oranının hayli yüksek olduğu Daldal. (2016) tarafından belirlenmiştir.

Çizelge 4. 10. Bakanlık personeli tarafından verilen tarımsal eğitim faaliyeti

	Sayı (Frekans)	Yüzde (%)
Bakanlık personelinin tarımsal faaliyetlerinize destek olmak amacıyla ziyaret edip etmediği durumu		
Evet, kontrol/destek için geliyorlar	109	59.2
Hayır, kontrol/destek için gelmiyorlar	75	40.8
Toplam	184	100
Bakanlık tarafından verilen eğitimlerin faydalı olup olmadığı durumu		
Evet, faydalı buluyorum	65	35.3
Hayır, faydalı bulmuyorum	119	64.7
Toplam	184	100
Bakanlık tarafından verilen tarımsal eğitim amaçlı etkinliklere katılma durumu		
Evet, katılıyorum	31	16.8
Hayır, katılmıyorum	153	83.2
Toplam	184	100
Aldığınız eğitim doğrultusunda bilinçli tarımsal faaliyeti yapıp yapmadığınız		
Evet, bilinçli tarımsal faaliyet yapıyorum	42	22.8
Hayır, bilinçli tarımsal faaliyet yapmıyorum	142	77.2
Toplam	184	100

Tarım ve Orman İl/İlçe müdürlüğü yetkilileri tarımsal destekleme kapsamında işletmecileri zaman zaman ziyaret edip tarımsal faaliyetler ve desteklemeler konusunda yetiştiricileri bilgilendirip bilgilendirmedikleriyle ilgili olarak 109 işletme (%59.2) ilgililerin kendilerini ziyaret etiklerini bildirmelerine rağmen, 75 işletme (%40.8) Tarım ve Orman İl/İlçe müdürlüklerinin kendilerine uğramadığını ifade etmişlerdir. Tarım ve Orman İl/İlçe müdürlüklerinin dönem dönem yaptığı eğitim ve bilgilendirme toplantılarını faydalı bulan 65 işletme (%35.3) varken, eğitim ve bilgilendirme

toplantılarını 119 işletme (%64.7) faydalı bulmamaktadır. Bilgilendirme toplantılarını büyük çoğunluk faydalı bulmadığı içindir ki yapılan bilgilendirme toplantılarına katılan çiftçi sayısı 31 olup toplam çiftçi sayısının %16.8'ini oluşturmaktadır. Çiftçilerle yapılan görüşmelerde, aldıkları eğitim doğrultusunda bilinçli olarak tarım veya hayvancılık yapıp yapmadıkları sorulmuş, 184 işletme içerisinde %22.8'i (42 işletme) bu düşünceye katıldığını ifade etmiş, %77.2'si (142 işletme) ise bu düşünceye katılmadıklarını ve bilinçli bir tarımsal faaliyet yürütmediklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 4.10). Genel olarak Tarım ve Orman İl/İlçe Müdürlüğü yetkililerinin tarımsal destekleme kapsamında işletmeleri ziyaret ettiklerinde bilgilendirme eğitimleri yapmalarının yetiştiriciler için cazip bir durum olmadığı, bu faaliyetleri faydalı bulmadıkları, eğitimlere katılmadıklarından da bilinçli bir faaliyet yürütmedikleri görülmektedir. Yavuz (2016) hayvancılık desteklemeleri ile ilgili bilgileri küçük işletmelerin (%23.4) bakanlık personeli ziyaretlerinden ve dağıtmış oldukları afiş ve broşürlerden öğrendiklerini ve bakanlık personelinin bu konuda bilgilendirme toplantıları yaptığını bildirmiştir. Çizelge 4.10'da anket sorularına verilen cevaplar yorumlandığında çiftçilerin yenilikleri benimsemesi için hayvan başına destek, süt prim desteği, yem bitkisi desteği, buzağı desteği, et teşviki, mazot gübre desteği gibi çeşitli girdilerle desteklenen eğitim çalışmalarının bakanlık personeli tarafından desteklendiği ifade edilmiş olmasına rağmen, zaman içerisinde çiftçiler kendilerine herhangi bir yardımın olmadığını düşünerek uygulamalara duyarsız kalmış ve her şeyi devletten bekler hale gelmiştir.

4.8. Çiftçiler Açısından Tarımsal Sorunların Değerlendirilmesi ve Bakış Açıları

Çiftçilerle yapılan görüşmelerde ilçede tarımın en önemli sorunu sorulmuş, 184 işletme içerisinde %5.4'ü (10 işletme) görüş belirtmezken, %7.1'i (13 işletme) tapu ve kadastro problemlerinden dolayı tarımsal desteklemelerde büyük sorunlar yaşandığını, %15.2'si (28 işletme) araziye giden yolların olmadığından ekim yapamadıklarını ve sorun yaşadıklarını, %11.4'ü (21 işletme) tarımsal desteklemeyi yeterli bulmadıklarını, %8.7'si (16 işletme) eğitim ve cehalet sorunlarının olduğunu, %38.6'sı (71 işletme) sulama kanallarının olmaması veya var olan kanalların düzenli bakım ve temizliğinin yapılmamasını, %12'si (22 işletme) yem fiyatlarının yüksek olmasını ve %1.6'sı (3

işletme) hayvan yetiştiriciliğinde bakanlık tarafından yetkilendirilen İl/İlçe Müdürlüklerinin zamanında aşı yapmadıklarını beyan ederek sorunları dile getirmişlerdir (Çizelge 4.11). İşletmelerin sorun olarak gördüğü konulardan tapu ve kadastro, arazi yolu, sulama kanallarının yetersizliği veya bakım sorunları genelde yapısal veya dolaylı sorunlardır. Destekleme miktarlarının yetersiz, tarımsal faaliyetle işgal edenlerin eğitim düzeylerinin düşük olması ve yem fiyatlarının yüksek olması gibi hususları dile getiren 59 işletme olup bunun oranı toplam işletme sayısının %32.1'ini oluşturmaktadır.

Çizelge 4. 11. İlçede tarımın en büyük sorunlarının değerlendirilmesi

	Sayı (Frekans)	Yüzde (%)
Sorunlar hakkında görüş belirtmeyenler/yorum yapmayanlar	10	5.4
Tapu-Kadastro gelmediği için tarımsal destek alamadığını bildirenler	13	7.1
Arazileri kolay ulaşmaları için yollarının olmadığını bildirenler	28	15.2
Tarımsal destekleme miktarlarının yetersiz olduğunu bildirenler	21	11.4
Tarımsal faaliyet yürütenlerin eğitimsiz ve bilgisiz olduğunu bildirenler	16	8.7
Sulama kanallarının olmadığını bildirenler	71	38.6
Yem fiyatlarının pahalı olduğunu söyleyenler	22	12.0
Tarım ve Orman bakanlığının zamanında hayvanlarını aşı yapmadığını bildirenler	3	1.6
Toplam	184	100

Denizli İli'nde 220 işletmede mevcut tarımsal durumu inceleyen Akın (2015), tarımsal faaliyetlerin önündeki temel sorunların başında ürünlerin değerinde satılmaması (9.8), parçalı arazi (%10.6) ve sulama suyu eksikliğinin (%9.7) geldiğini tespit etmiştir. Başka bir çalışmada, yetiştiricilerin hayvancılık problemlerinin birinci sırasında %73.6 oran ile yüksek yem fiyatları, ikinci sırada %45.1 oran ile yetersiz sermaye ve üçüncü sırada %31.6 ile yetersiz iş gücü, dördüncü sırada %35.0 ile yetersiz arazi ve beşinci sırada ise %37.2 ile yetersiz mera alanlarının olduğu bildirilmiştir (Yavuz, 2016).

5. SONUÇ

Hayvancılık desteklemelerinin üreticilerce kullanım şekli, tarımsal desteklemeler kapsamında tarım politikalarının üreticilerce değerlendirilmesi, desteklemelerin ödeme zamanı ve üreticiye sağladığı olumlu-olumsuz etkileri, desteklemelerdeki (özellikle taban fiyat) dalgalanmaların üretimin sürdürülebilirliğine etkisi ve üreticilerin farklı destekleme yöntemlerine yaklaşımlarının incelendiği çalışmada;

1. Bölgede ankete katılan işletmelerin arazi varlığının küçük ölçekte olması (51-100 dekar %30.4) modern anlamda tarım sektöründe üretim yapabilecek konumda olamayacağının bir göstergesidir. Yapılan tarımsal desteklemelerde işletme büyüklüğü, arazi varlığı ve hayvan sayısı esas alındığından tarımsal işletmelerin büyütülmesi ve piyasa için üretim yapar hale getirilmesi zorunludur. İlçe genelinde kiralanen ve ortak işlenen arazilerin neredeyse hiç olmadığı görülmüştür.

2. Çiftçiliği bir geçim kaynağı olarak gören işletmelerin oranı %85.3 olup çiftçiliği meslek olarak görme açısından bu oran oldukça önemli bir değerdir. Ayrıca işletmelerin %69.6'sının bir sosyal güvencesinin olması da olumlu bir durumdur.

3. İşletme sahiplerinin yaşları değerlendirildiğinde 50 yaş ve üzeri çiftçilerin daha yoğun olduğu görülmektedir. Çiftçilerin %35.9'unun yaklaşık 21-30 yıldır işletmelerinde faaliyette buldukları, tarımsal üretim yapan işletmelerin genellikle ilkökul mezunu oldukları ve ailedeki toplam birey sayısının 8 birey ve üstünde olduğu belirlenmiştir. İşletmelerin çoğunlukla 20 yıldan fazla bir süredir bu işi yapmaları aynı zamanda tek geçim kaynağı olarak çiftçiliği gördükleri ve geçici bir iş olarak görmedikleri göstermektedir. Başkale İlçesi'nde son 20 yılda en kolay geçim kaynağı olarak görülen tarım dışı faaliyetleri tarımdan daha cazip, kolay ve kısa zamanda hedefe ulaştığından dolayı bu durum kentlere genç nüfusun taşınmasını teşvik ederek, özellikle 30 yaş ve üzeri vatandaşlarda tarımsal faaliyetlerde bulunma arzusunu yok etmiştir. Tarımsal üretim yapan genç çiftçiler özellikle sosyo-ekonomik açıdan desteklenmeli, tarımsal üretim yapma arzuları artırılmalı ve tarım işletmelerinde istihdamları sağlanmalıdır.

4. Toplamda 184 işletme üzerinde yapılan çalışmada 176 işletmenin (%95.7) tarımsal desteklemelerden yararlandığı belirlenmiştir.

5. 184 işletmeden %46.2'si sadece hayvansal üretim için destekleme alırken, %52.7'si hem bitkisel hem de hayvansal üretim için desteklemelerden faydalanmıştır. Damızlık koyun keçi desteği alanların oranı %83.7, buzağı desteğinden yararlananların oranı ise %43.5 olarak bulunmuştur. Mazot, gübre ve prim (buğdaygiller, yağlı tohumlar, silajlık yem bitkileri vb.) desteği alanların oranı %60.3 olarak belirlenmiştir.

6. Çiftçilerin %66.8'i tarımsal desteklemelerin üretimi teşvik ettiğini, %74.8'i ise desteklemelerin özellikle işletmedeki hayvan sayısında artışa neden olduğunu ilk sırada bildirmişlerdir. Bu durum tarımsal desteklemeler ile ilgili tebliğde son yıllarda hayvan sayısının sınırlandırılmasının kalkmasıyla ve yalnızca işletme kayıt belgesi veya ilgili birliklere üye olma şartı ile tüm desteklemelerden yararlanılabileceği şeklinde değiştirilmesiyle kendini göstermiştir. Bu bağlamda daha önceki yıllarda teşviklerden yararlanmanın ilk şartı olan 5 baş hayvan sayısının kaldırılmasıyla hayvansal üretim desteklerinde (hayvan başına destek, buzağı desteği, et teşviki, çiğ süt teşviki gibi) artış olmuştur.

7. Genellikle destekleme ödemeleri takviminden çiftçilerin %70.1'inin memnun olduğu ve tarımsal destek ödemelerinin ülkenin yaşamış olduğu politik ve ekonomik sıkıntılara göre değişim gösterdiği görülmüştür. 2016 ve 2017 yılında ilçe bazında koyun keçi desteklemeleri çoğunlukla Haziran ayında olduğu, 2018 yılında ise yerel seçimlerden dolayı ödemeleri Mart ayında yapılmıştır. 2016, 2017 ve 2018 yıllarında büyükbaş hayvancılık içerisinde çiğ süt desteklemelerinin genellikle kimsenin almadığı belirlenmiştir. 104 işletmenin buzağı desteklemelerinden faydalanmadığı, faydalanan alan 80 işletmenin ise genellikle Mayıs ayında desteği aldıkları görülmüştür. Mazot ve gübre desteklemelerinin genellikle Mart ayında alındığını, 2016-2018 yılları arasında destekleme kalemlerinden destekleme almayanların sayısının da azımsanmayacak kadar çok olduğu anlaşılmıştır. Tarımsal desteklerin ürünlere göre hasattan sonra ya da yeni ürün ekiminden/dikiminden önce verilmesi üretim açısından faydalı olacaktır.

8. Tarımsal eğitim bilgilendirme toplantılarının zaman zaman yapılsa da çiftçilerin katılmamaları bilinçli tarımsal faaliyet yürütmemelerine neden olmuştur. Tarımsal eğitimlere çiftçilerin katılımın sağlanması için bakanlık personeli, mülki idare, ziraat odaları ve mahalle muhtarı ve azalar yardımı ile zorunlu kılınabileceği gibi eğitime katılanlara teşvik amacıyla ilave maddi katkılar veya destekler verilmeli ve danışmanlık hizmetleri düzenli olarak yürütülmelidir.

9. Faaliyetlerin yürütüldüğü arazilerde tapu-kadastro sorunları ile sulama kanallarının yokluğu veya yetersizliği nedeniyle tarımsal desteklemeler açısından önemli bir sorun görülme oranı sırasıyla %7.1 ve %38.6 olarak belirlenmiştir. AB uyum çalışmaları çerçevesinde Van İli Başkale İlçesi'nde tapu-kadastro sisteminin oluşturulmasındaki eksiklikler "Arazi Kayıt Sistemi", "Çiftçi Kayıt Sistemi" ve "Tarım Bilgi Sistemi" içerisindeki sorunları beraberinde getirmiş ve bu durum tarımsal faaliyetlerin yürütülmesini ve desteklemelerden faydalanmayı olumsuz yönde etkilemiştir. Sulama kanallarının az olması, mevcut kanalların da kullanılamaz hale gelmesi, sulama birliğinin görev ve sorumluluklarını üstlenmemesinden dolayı üretimi etkilemiştir. Arazi yollarının bozuk veya olmaması, çoğu kez arazinin ekilmediği ve nadasa bırakıldığı sonucunu doğurmuştur. Ekimi yapılmış çoğu tarlada ise hasat sonrası nakliye giderleri vs. sorunlarını çıkarmış, zamanında pazarda yerini bulamayan ürünün değer kaybetmesine sebep olmuştur.

10. Tarımsal faaliyetlerin yapıldığı arazilerin tapu-kadastro sorunu nedeniyle, gerçek anlamda üretim yapan, fakat destek alamayan üreticilerin yaşadığı ve çözümlenmesi gereken bir sorun olarak görülmektedir. Anket verilerinde yer almasa da destekleme gelirlerinden banka kesintilerin çözülmesi gereken sorun olarak dile getirilmiştir. Tarımsal desteklemelerin reel olarak kimlerin eline geçtiği net olarak ortaya konulmalı, desteklemeden yararlanan kişilerin araziyi işleyen çiftçilerin olmasına azami özen gösterilmelidir.

11. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın vermiş olduğu desteklere çiftçilerin %76.6'sı olumlu bakmasına rağmen, çiftçilerin %95.7'si verilen tüm desteklerin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Genellikle hem bitkisel hem de hayvansal işletmeye sahip üreticiler destekleme ödemeleri alındıktan sonra çoğunlukla mevcut dönemde mali açıdan neye ihtiyaçları varsa onu aldıkları görülmüştür. İşletmeler içerisinde önemli bir kesimin (%74.5 ve üzeri) aldığı desteği yine tarımsal üretim alanında kullandığı anlaşılmıştır.

12. Tarımsal desteklemeler konusunda önemli çalışmalar yapılabilmesi için veri temininin sağlanmasında ve paylaşımındaki veri tutarsızlıkları giderilmeli ve desteklemelerden kaynaklı banka kesintilerinden çiftçilerin yaşadıkları mağduriyet giderilmek üzere banka kesintileri sonlandırılmalıdır.

13. Modern teknik tarım alet ekipmanların kullanılmasından yoksun çiftçilere destek verilmesi ile birlikte ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanmasında modern pazarlar oluşturulmalıdır.

14. Genel olarak tarım politikalarında yenilenme ve tekrardan bir revizyon yapılarak üretim politikası oluşturulmalı, üretilen ürünün satış fiyatındaki istikrarsızlık giderilmeli ve üretim/ürün bazlı desteklemeler yapılmalıdır

Sonuç olarak, ülke ekonomisinin daha altında verimlilik düzeyine sahip, daha zor coğrafi koşullarda üretim yapan ve sermaye birikimi yetersiz olan Van İli Başkale İlçesi'nde destek ve teşviklerin tarımsal üretimde gelişmeyi teşvik için tabana yayılması ve kalkınmanın itici gücü olarak tarım sektöründe aktif rol alabilecek işletme sayısının artırılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, M., 2003. Fiyat desteğinden doğrudan desteğe: Dünyada tarımsal destekleme politikalarında yeni yönelimler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **3**(2):102.
- Acar, M., Bulut, E., 2009. Türkiye'de ve dünyada tarımsal destekleme politikalarında son gelişmeler. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, **17**:1-19.
- Akın, 2015. Denizli İli'nde mevcut tarımsal durum ve kırsal kalkınmaya bakış açısının incelenmesi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **21**(1): 17-26.
- Anonim. 2000. **2000 Genel Nüfus Sayımı**. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No: 2759, Ankara.
- Anonim, 2004. II. tarım şurası uluslararası tarımsal ilişkiler ve AB'ye uyum komisyon raporu. <http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/11.komisyon.pdf>. 543. Erişim Tarihi: 05.07.2019.
- Anonim, 2014. Onuncu kalkınma planı, hayvancılık özel ihtisas komisyon raporu. [http://tarim.kalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2014/12/Hayvancilik Özel ihtisas Komisyonu Raporu.pdf](http://tarim.kalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2014/12/Hayvancilik-Ozel-ih-tis-as-Komisyonu-Raporu.pdf). Erişim Tarihi: 18.07.2019
- Anonim, 2016. Van Sanayi ve Ticaret Odası, Başkale'nin tarihçesi. <http://www.vantso.org.tr/u/files/2.BASKALE%281%29.pdf>. Erişim: 05.07.2019.
- Anonim, 2018. Genç çiftçi profili araştırması: Van İli örneği. http://www.daka.org.tr/panel/files/files/yayinlar/genc_ciftci_raporu_2018.pdf. Erişim Tarihi: 15.07.2019.
- Anonim, 2019. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Van İl Müdürlüğü verileri. <https://van.ktb.gov.tr/TR-90135/ilceler.html>. Erişim Tarihi:05.07.2019.
- Araç, B., Daşkiran, İ., 2010. Diyarbakır İli keçicilik işletmelerinin yapısal özellikleri. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, **7**(3):174-179.
- Arısoy, H., Gül, U., 2011. *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Tarım Sektörüne Yapılan Direkt Ödemelerin Karşılaştırılması*, *Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, **8**(2): 89-92.
- Ata, N., Yılmaz, H., 2015. Türkiye'de uygulanan hayvansal üretimi destekleme politikalarının süt sığırcılığı işletmelerine yansımaları: Burdur İli örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, **10**(1): 44-54.
- Aydın, E., 2011. *Kars ve Erzurum İlleri Sığır Besi İşletmelerinin Ekonomik Analizi*. (doktora tezi-basılmamış). Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, B., Özkan, E., 2017. Gübre ve toprak analizi desteğinin üreticiler açısından değerlendirilmesi: Kırklareli İli örneği. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, **4**(3): 302–310.
- Azmak, O., 2012. *Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşmasının ve Müzakerelerinin Türkiye Tarımına Etkileri Üzerine Bir Araştırma*. (yüksek lisans tezi-basılmamış). Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Bakır, G., Mikail, N., Baygeldi, S., 2017. Siirt İli küçükbaş hayvan işletmelerinde barınakların mevcut durumu. *Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi*, **4**(3):241-250.

- Çallı, M.K., 2016 Where to present the advertisement in a block? *Journal of Management, Marketing and Logistics*, 3(3): 205-219.
- Çomaktekin, M. F., 2009. *Tarımsal Destekleme Politikaları ve Türkiye’de Uygulamalar: 1990 ve Sonrası Dönem* (yüksek lisans tezi-basılmamış). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Daldal, N., 2016. *Tarımsal Desteklemelere Üreticilerin Yaklaşımı: Tekirdağ Örneği* (yüksek lisans tezi-basılmamış). Namık Kemal Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Dedeoğlu, M., Yıldırım, İ., 2006. Emek Tarımsal Kalkınma Kooperatifi’ne ortak işletmelerin ekonomik analizi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 16(1): 39-48
- Demir, N., 2009. *Destekleme Politikalarının Hayvancılık Sektörü Üzerine Etkilerinin Bölgesel Karşılaştırmalı Analizi* (yüksek lisans tezi-basılmamış). Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Demir, P., Aral, Y., Sarıözkan, S., 2014. Kars İli süt sığırcılık işletmelerinin sosyo-ekonomik yapısı ve üretim maliyetleri. *YYÜ Veteriner Fakültesi Dergisi*, 25(1):1-6.
- Ege, H., 2011. *Tarım Sektörünün Ekonomideki Yeri ve Önemi*. Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE), Bakış Yayınları No:7.
- Erdal, G., Erdal, H., Gürkan, M. 2013. Türkiye’de uygulanan tarımsal desteklerin üretici açısından değerlendirilmesi (Kahramanmaraş ili örneği). *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3(2): 92- 98.
- Gökhan, E. E., 2010. Yerel üreticilerin hayvansal üretim desteklerinden yararlanma sorunları:Elazığ İli örneği. *Veteriner Hekim Dergisi*, 80(4): 15-19.
- Gültek, A., 2000. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın Hayvancılık Politikaları ve Hedefleri.
- İmamoğlu, H., 2017. *Tarımsal Danışmanlık Hizmetinin Tarımsal Üretim Üzerine Etkilerinin Analizi: Balıkesir İli Örneği* (yüksek lisans tezi-basılmamış). Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Kalelioğlu, E., 1991. Van ovasının iklim özellikleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 35(2):8.
- Kazgan, G., 2013. *Tarım ve Gelişme*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul. 353.
- Koç, A., Tanrıvermiş, H., Budak, F., Gündoğmuş, E., İnan, İ.H., Kubaş, A., Özkan, B., 2001. *Türk Tarımında Kimyasal İlaç Kullanımı: Etkinsizlik, Sorunlar ve Alternatif Düzenlemelerin Etkileri*, TEAE Yayınları, Yayın No: 63, Ankara.
- Korkmaz, V., 2015. *Tarım Ürünlerini Destekleme Politikaları: Türkiye ve AB Karşılaştırması*. (yüksek lisans tezi-basılmamış). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Memiş, H., 2004. *Türkiye’de Uygulanan Uluslararası Para Fonu (IMF) Destekli İstikrar Programlarının Tarım Sektörüne Etkileri* (doktora tezi-basılmamış). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Menek, M., Kızılaslan, H., 2008. Doğrudan gelir desteğinin üreticiler üzerinde etkisi (Tokat ili Merkez İlçe örneği). *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 25(1):53-63.
- Narin, M., Öztürk, F., 2004. *Türkiye İktisat Kongresi, İktisadi Sektörlerde Gelişme Stratejileri, Tebliğ Metinleri 1.Türk Tarım Politikaları ve Doğrudan Gelir Desteği*. DPT Yayınları, 35.

- Newbold, P., 1995. *Statistics for Business and Economics*. Prentice-Hall International, New Jersey.
- Ören, N., Bahadır, M. B., 2005. Türkiye’de ve OECD ülkelerinde hayvansal ürün politikaları ve bu politikalar sonucu ortaya çıkan transferler. *Hayvansal Üretim*, **46**(1): 1-7.
- Özkan, U., ve Erkuş, A., 2003. Bayburt İli’nde sığır besiciliğine yer veren tarım işletmelerinin ekonomik analizi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi*, **9**(4):467-472.
- Özkan, A.S., 2018. *Silopi (Şırnak)’de Buğday Yetiştiriciliğinde Yabancı Ot Sorunu*. (yüksek lisans tezi-basılmamış). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Van.
- Özkaya, T., Oyan, O., Işın, F., Uzmay, A., 2001. *Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları Dünü-Bugünü-Geleceği*. Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayınları Yayın No :208, Ankara.
- Özyürek, S., Koçyiğit, R., Tüzemen, N., 2014. Erzincan İlinde süt sığırcılığı yapan işletmelerin yapısal özellikleri: Çayırılı İlçesi örneği. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, **3**:19-26.
- Peel, M. C., Finlayson, B. L., McMahon, T. A., 2007. Updated world map of the Köppen-Geiger climate classification. *Hydrology and Earth System Sciences*, **11**:1633-1644.
- Sakarya, Ş., Özmen, F., Özmen, H. İ., 2007. Yerel kalkınmada tarım finansman desteği olarak doğrudan gelir desteği üzerine bir alan araştırması (Sındırgı İlçesi örneği). *Selçuk Üniversitesi Karaman İBBFDergisi*, 12-24.
- Saygı, Y. D., Alarşlan, Ö. F., 2012. Kaba yem destekleme uygulamalarının Yozgat Yöresi süt sığırı yetiştiriciliğine etkileri. *Veteriner Hekim. Dergisi*, **83**(2): 25-35.
- Sayın, C., 2002. Türkiye’de hayvancılık politikaları ve reform arayışlarının etkileri. *Türkiye-Hollanda Besi ve Süt Hayvancılığı Sempozyumu*. 11-12 Haziran 2002, Ankara.
- Şahin, K., 2001. Kayseri İli’nde süt sığırcılığı yapan işletmelerin yapısal özellikleri ve pazarlama sorunları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi*, **1** (1):79-86.
- Şahinöz, A., Çağatay, T., Teoman, Ö. 2007. *Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikası Aracı Olarak Fark Ödemesi Sisteminin Uygulanabilirliğinin Tartışılması ve Sistemin İktisadi Analizi*, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 155, Ankara.
- Şahin, K., Yılmaz, İ.H., 2009. The Effects of Subsidizing Forage Production On Animal Production In Van, Turkey. *Journal of Animal and Veterinary Advances*, **8**(3): 492- 495.
- Tan, S., 2015. Türkiye’de tarımsal destekleme politikaları. *International Conference on Eurasian Economies*. 9-11 September 2015. 266-270.
- Topcu, Y., 2008. Çiftçilerin tarımsal destekleme politikalarından faydalanma istekliliğinde etkili faktörlerin analizi: Erzurum İli örneği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, **21** (2): 205-12.
- Tutkun, M., Denli, M., Sessiz, A., 2017. Diyarbakır ili süt sığırcılığı işletmelerinin yapısal durum analizi. *Türk Tarım Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, **5**(5):476-483.
- Tüik, 2019. Türkiye İstatistik Kurumu verileri. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=101&locale=tr>. Erişim Tarihi: 01.08.2019

- Uğur, E., 2004. Hayvancılık sektörü destekleme politikaları. *Araştırma ve Meslekleri Geliştirme Müdürlüğü Bülteni*, Ankara.
- Yavuz, F., 1999. Türkiye besi ve süt hayvancılığı politikalarının analizi. *Türkiye I. Besi ve Süt Hayvancılığı Sempozyumu*. 2-3 Aralık 1999, İzmir.
- Yavuz, F., 2001. *Tarım Politikası*. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın No:186, Erzurum.
- Yavuz, F., Akbulut, Ö., Keskin, A., 2003. Türkiye’de sığırcılık sektöründe ıslah ve destekleme politikalarının etkinliği üzerine bir araştırma. *Turkish Journal of Veterinary Animal Science* **27**:645- 650.
- Yavuz, F., Tan, S., Zulauf, C.R., 2004. Regional impacts of alternative price policies for Turkey’s dairy sector. *Turkish J. of Veterinary Animal Sci.*, **28**:537-543.
- Yavuz, F., Aksoy, A., 2008. Hayvancılık işletmelerinin avrupa birliğine uyumu ve rekabet edebilirliği; Doğu Anadolu örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **14**(1): 37 – 45.
- Yavuz, H., 2016. *Hayvancılık Destekleme Politikalarının Tarımsal İşletmeler Açısından Değerlendirilmesi: Amasya İli Örneği*. (yüksek lisans tezi-basılmamış). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Yeni, R., Dölekoğlu, C.Ö., 2003. Tarımsal Destekleme Politikasında Süreçler ve Üretici Transferleri. *Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayınları*, Yayın No: 98. Ankara.
- Yerovi, J. J. E., Salvo, C. P. D., 2018. Agricultural Support Policies in Latin America and the caribbean. *Agricultural Policy Reports*, Project.Number: 12.
- Yıldız, F., 2017. Türkiye’de Merkezi Yönetim Bütçesinden Yapılan Tarımsal Destekleme Ödemelerinin Tarımsal Üretim Üzerindeki Etkisi: 2006- 2016 Dönemi. *Sayıştay Dergisi*, **104**:45-63.
- Yurdakul, O., D., Smith, A., Koç, F., Fuller, H., Şengül, Ş., Akdemir, N., Ören, Ş., Aksoy, F., Yavuz, G., Saner, A., Akbay, Ö., Yalçın, İ., 1999. *Türkiye’de Hayvansal Ürünler Arzu ve Yem Talebi: Mevcut Durumun Değerlendirilmesi ve Alternatif Politika Senaryoları*. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayınları No:17, Ankara.

EKLER

Ek 1. Anket Formu

Sayı:

ANKET FORMU

Değerli Katılımcılar

Bu anket formu yürütülen bir araştırmanın veri toplama aracı olarak geliştirilmiştir. Anket formu aracılığıyla toplanacak veriler tümüyle bilimsel amaçlarla kullanılacak olup raporlamada kişisel bilgilere yer verilmeyecektir. Katkınız için teşekkür ederim.

A. KİŞİSEL BİLGİLER

1. Kaç yaşındasınız?

- a. 18-25
- b. 25-35
- c. 35-50
- d. 50+

2. Kaç yıldır çiftçilik yapıyorsunuz?

- e. 0-10
- f. 10-20
- g. 20-30
- h. 30+

3. Eğitim durumunuz?

- a) Okuma yazma bilmeyen
- b) Okuryazar
- c) İlkokul
- d) Ortaokul
- e) Lise
- f) Üniversite

4. Ailedeki toplam birey sayısı:

- a) 2-4
- b) 4-6
- c) 6-8

Ek 2. Anket Formun (devam)

d) 8 veya daha fazla

5. Sosyal güvenceniz var mı?

a) Evet

b) Hayır

B. İŞLETMELER İLE İLGİLİ BİLGİLER

6. Arazi varlığı ve kullanım durumu

Mülk arazi	Kiralanan arazi	Ortak işleyen arazi	Kiraya verilen arazi	Toplam İşlenen arazi
------------	-----------------	---------------------	----------------------	----------------------

7. Hayvan varlığı

a) Büyükbaş Hayvan Sayısı :.....

Anaç (Süt) sığırı:.....

Besi sığırı:.....

b) Küçükbaş Hayvan Sayısı :.....

Koyun:.....

Keçi:

c) Arı Kovan Sayısı:.....

d) Tavuk sayısı:

C. TARIMSAL DESTEKLER İLE İLGİLİ BİLGİLER

7. Tarımsal desteklerden yararlanabiliyor musunuz?

a) Evet

b) Hayır

Hayır ise neden

e) Desteklerden haberim olmadı

f) Verilen destek miktarını az bulduğum için başvuru yapmaya gerek duymadım

g) İhtiyaç duymuyorum

h) Miras problemi

i) Diğer.....

Ek 3. Anket Formu (devam)

Evet ise hangi desteklerden yararlanıyorsunuz?

Hayvancılık destek kalemleri	Faydalanma durumu evet/ hayır
Damızlık koyun –keçi desteği	
Anaç sığır desteği	
Arılı kovan desteği	
Çiğ süt desteği	
Besilik sığır desteği(et teşviği)	
Buzağı desteği	
Süt teşvik primi	
Karma yem desteği	
Aşı desteği	
Hayvan hayat sigorta desteği	
Diğer	

Bitkisel üretim destek kalemleri	Faydalanma durumu evet/ hayır
Mazot desteği	
Gübre desteği	
Toprak analiz desteği	
Organik tarım ve iyi tarım desteği	
Tarımsal yayım ve tarımsal hizmetleri desteği	
Çiftlik muhasebe veri ağı katılım desteği	
Tarım sigorta desteği	
Fark ödeme destekleri (prim desteği) (ayçiçeği, soya, aspir, buğdaygiller, yağlı tohumlar, yem bitkileri vb.)	

9. 2016-2018 yılları arasında üretim için başvurduğunuz desteklemeleri ne zaman aldınız?

Yıllar	2016	2017	2018
Damızlık koyun –keçi desteği			
Anaç sığır desteği			
Arılı kovan desteği			
Çiğ süt desteği			
Besilik sığır desteği(et teşviği)			
Buzağı desteği			
Süt teşvik primi			
Yem bitkileri desteği			
Karma yem desteği			
Aşı desteği			
Hayvan hayat sigorta desteği			
Diğer			

Ek 4. Anket Formu (devam)

Bitkisel üretim destek kalemleri
Mazot desteği
Gübre desteği
Toprak analiz desteği
Organik tarım ve iyi tarım desteği
Tarımsal yayım ve tarımsal hizmetleri
Çiftlik muhasebe veri ağı katılım desteği
Tarım sigorta desteği
Fark ödeme destekleri (prim desteği)
(ayçiçeği, soya, aspir, buğdaygiller, yağlı
tohumlar, yem bitkileri vb.)

10. Tarımsal desteklemelerin ödeme zamanını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a) Ödeme zamanından memnunum. Üretime girdi temin edeceğim dönemlerde ödeme yapılıyor, aldığım destekler üretim masraflarına gidiyor.
- b) Ödeme zamanından memnun değilim. Zamansız ödeme yapılıyor, aldığımız destekleme diğer ihtiyaçlara(ev ihtiyacı, kredi kartı borçları vs.) gidiyor, üretime yansımıyor.
- c) Diğer

11. Hayvancılık destekleri daha fazla üretim yapmanızı teşvik ediyor mu?

- a) Evet
- b) Hayır
- Evet ise;
- a) Desteklerden sonra süt üretimim arttı
- b) Desteklerden sonra hayvan varlığında artış oldu
- c) Desteklerden daha fazla yem bitkileri üretimi yapıyorum
- d) Bina, alet ve ekipman varlığında artış oldu
- e) Diğer.....

12. Çiftçiliği bir geçim kaynağı olarak mı yapıyorsunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

Ek 5. Anket Formu (devam)

13. Tarım ve Orman Bakanlığının verdiği tarımsal desteklemeden faydalanıyor musunuz? Faydalanmıyorsanız neden?

- a) Olumlu
- b) Olumsuz(.....)

14. Tarım ve Orman Bakanlığının vermiş olduğu desteklemeyi yeterli buluyor musunuz?

- a) Yeterli
- b) Yetersiz(.....)

15. Destekleme aldığınız tarımsal üretim faaliyetleri nelerdir?

- a) Bitkisel üretim (.....)
- b) Hayvansal üretim(.....)
- c) Bitkisel ve hayvansal üretim(.....)

16. Tarım ve Orman Bakanlığının verdiği desteklemeyi daha çok hangi alanda kullanıyorsunuz?

- a) Tarımsal üretim faaliyetleri
- b) Kişisel ihtiyaçlar
- c) O dönemde hangi tarımsal girdiye ihtiyacım varsa onu alırım.
- d) Öncelikle ev ihtiyaçlarımı karşılarım
- e) Borç ödemede kullanırım.
- f) İşçilik giderlerinde kullanırım.
- g) İhtiyacım olan gübre ve mazot alımı yaparım
- h) Diğer (.....)

17. Desteklemeler kapsamında hayvancılıktan kazandığının yüzde kaçını hayvancılığa yatırım olarak ayırıyorsunuz?

- a) %0-5
- b) %5-25
- c) %25-50
- d) %50-100

18. Tarım ve Orman il/ilçe müdürlükleri sizleri ziyarete geliyor mu?

- a) Evet

b) Hayır

Ek 6. Anket Formu (devam)

19. Tarım ve Orman il/ilçe müdürlükleri tarafından eğitim ve bilgilendirme toplantılarını faydalı buluyor musunuz?

a) Evet (.....)

b) Hayır (.....)

20. Tarım ve Orman il/ilçe müdürlükleri tarafından eğitim ve bilgilendirme toplantılarına çağrıldıysanız verimli buldunuz mu?

a) Evet

b) Hayır

21. Aldığınız mahsul veya hayvansal materyalin ne kadarını kişisel ne kadarını ticari ihtiyaçlarınıza harcıyorsunuz?

a) Kişisel %.....

b) Ticari %.....

22. Çiftçiliğinizi bilinçli ve aldığınız eğitim doğrultusunda yaptığınızı düşünüyor musunuz?

a) Evet

b) Hayır

23. İlçemizde tarımın en önemli sorunu nedir?

ÖZ GEÇMİŞ

Van'ın Başkale ilçesinde 1987 yılında doğdu. İlk ve orta öğretimini Van'da tamamladıktan sonra 2007 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi'nde lisans öğrenimine başladı ve 2012 yılında Ziraat Mühendisi Zootekni Anabilim Dalında mezun oldu. 2012-2014 yılları arasında Tarımsal yayım ve Danışmanlık şirketinde Müdür olarak görev yaptı. 2014 yılında Zootekni Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimine başladı. 2014-2016 yılları arasında Karayolları Genel Müdürlüğünde Bilirkişi olarak çalıştı. Şu anda Van Başkale belediyesinde Tarımsal Hizmetler Müdür Vekili ve Muhtarlık İşleri Müdür Vekili olarak görev yapmaktadır.

T.C
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 19/08/2019

Tez Başlığı / Konusu: 'BAŞKALE İLÇESİNDE VERİLEN HAYVANSAL ÜRETİ DESTEKLEMELERİNİN KULLANIM ALANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ' Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 83 sayfalık kısmına ilişkin, 19/08/2019. tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından TURNİTİN .intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 7(yedi) dir.

Uygulanan filtreler aşağıda verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit inatch size to 7 words)

* Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi inceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Hüseyin ŞEKER
Öğrenci No: 139101122
Anabilim Dalı: Zootekni
Programı: Yemler ve Hayvan Besleme.
Statüsü: Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN ONAYI
UYGUNDUR

(Prof. Dr. Murat DEMİREL) Y.

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR

(Unvan Ad Soyad; İmza)